

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 30. KVĚTNA 1946

ZA Kčs 3.50

Co se stalo

FERDINAND PEROUTKA

Jak jsem viděl Německo

DR FRANTIŠEK KAFKA

La Guardia a hladomor světa

DR VLADIMÍR HENZI

Rozprava o veřejném mínění

IVAN VIDEN

Slyšme i druhou stranu

VL. POKORNÁ-M. PACHNEROVÁ

Proč bývalý nár. demokrat volil komunisty

Americké veřejné mínění o nás — Fašismus, pouhé dítě kapitalismu? — Nedostatek
dělnictva, čili jednoho je potřeba — Mlčelivé trpitelky — Film jako úřední umění —
Po mecenášovi stát? — Proč jsem komunistkou — Proč jsem komunistka? Proč nejsem
komunistka? — Hlas ženy o politice.

Dokonalý
kancelářský
nábytek

PRAHA II
Vodičkova
ulice čis. 28

PRÁZDNINOVÝ POBYT

PRO DÍVKY

červenec — srpen
se studiem ruštiny a angličtiny.

SLOVANSKÁ KOLEJ

zámek MĚŠICE u Prahy
Sporty — rekreace — koupání.

Prospekty: Sekretariát Slovanské koleje, Praha I,
Revoluční 15. — Tel. 604-24.

V nakladatelství J. Lukasík,

MORAVSKÁ OSTRAVA - PRAHA

vyšel právě v českém překladu román E. Hemingwaye:

»To Have and Have not«

Hemingway, známý u nás svým románem »Sbohem, armádo«, čerpal nové, znamenité a technicky pozoruhodně zpracované thema ze sociálního prostředí Ameriky, a umístil děj svého nového románu na Floridu, kde přezimují američtí milionáři. Hrdinou však není žádný z těch boháčů a turistů, kteří v barech u cocktailů a v přepychových jachtách rozmlouvají o svých milostných vztazích. Pravým hrdinou je Harry Morgan, chladně zabíjející, aby uhájil svou kuži a uživil svou rodinu a konečně umírající skoro jako hrdina proletářského typu. Není to ovšem uvědomělý hrdina, bojující za změnu společnosti, ale jeho boj o život je zápasem o ryze lidské a proto se střetává se silami, jimiž je vyzbrojena kapitalistická společnost proti chudým a bezmocným. »Have-nots« po česku »páni z Nemanice«, jsou v této knize Harry Morgan a jeho rodina, černoši, proletáři, proti nimž stává autor »majetné«, vlastníky jacht a opilé spisovatele v barech. Tyto dva různé světy jsou mistrně spojeny v tomto románovém tvaru, v knize, která vychází v českém překladu pod názvem »MÍT I NEMÍT«. Zadejte u všech knihkupectví nebo přímo ▼

knihkupectví

J. LUKASÍK, PRAHA II, PŘÍKOPY 2

Palác »Koruna«, tel. 209-28. Vyfukujeme též ochotně
objednávky poštou.

NEZLOBÍ VÁS ZUBNÍ FILM?

Nezdá se vám, že vaše zuby — ačkoliv si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučký matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak, čili tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Můžete si přece nyní opatřit speciální zubní pastu, výtečný český výrobek

Bis-Acidentol

Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest nakyslé ovocné příchuti a bohaté pěny. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užijte Bis-Acidentol, zubní pastu pro náročné.

GAMA OPĚT VEDE! Slevujeme 20 procent

z uhlivých papírů druh 204, 205 a 211,
z propisovacího papíru druh 6651,
z bílé lepicí pasty GAMOL,
z inkoustů, razítkových barev a podušek

a dále slevujeme 10 procent

z trvalých blan a rozmnožovacích barev, z pásek pro psací stroje. — Páni obchodníci, pište o nabídky, rádi vám obratem posloužíme.

GAMA

ŠVÝCARSKÁ ELEKTRICKÁ PISTOLE

Electrospray

Revoluční vynález

Pro všechny barvy

bez nákladného kompresoru
bez vodní páry
bez škodlivé mlhoviny
bez odssávací kabiny

Nabídky zašle a pistoli při práci předvede:

VELBO

Ing. A. K. Velan: Brno, Vevří čis. 51, telefon 16136
Ing. J. Bouček, Praha II, Jungmannova 34, t. 23178

Výhradní prodej ČSR.

OBSAH DNEŠKA Č. 9: FERDINAND PEROUTKA: Co je fašismus. — MILADA CARRÉ: Jaký to byl člověk? — JAN ANTROPIUS: Těžké psaní o vývozu. — OTTO ZOUPLNA: Kdo na místo mecenášů? — MÍLA PACHNEROVÁ: Zkouška ohněm. — Byli rekreanti Heydrichovy akce kolaboranti nebo revolucionáři? — Agitace. — Věnujme pozornost národním výborům! — Vedoucí národních podniků. — Politická výchova. — Zestátnění - pohled bez nenávisti. — Trapný případ Knuta Hamsuna. — Poslanecké platy v Británii. — K výstavbě národních výborů. — Dávka z majetku. — Dopisy nekomunistů. — Směřují komunisté k revoluci? — Dopis z komunistické strany. — Volič a strany. — Listárna redakce. — Kulturní zpravodaj.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 198.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 39.

Co se stalo

Dlouho ještě bude nám uvažovat o smyslu těchto voleb. Výsledek jest tak nápadný, že každý politik musí se ptát: národe, čeho žádáš ode mne?

Nyní už tedy nemůže být považována skoro za zradu svobody předpověď, že komunisté vyjdou z voleb jako první strana. Nyní snad už bude dovoleno bez protestů a bez vypovídání časopisu upozorňovat, že komunisté za všech okolností zůstanou vlivnou silou v našem životě a že naše politika pro všechnu vůbec dohlednou budoucnost musí počítat s tímto jejich postavením; že na všem, co se u nás bude nebo nebude dít, budou oni mít velký podíl; že vše dobré i špatné jest do nějaké míry závislé na jejich rozhodnutí. Jen se dívejte bez ochranných brýlí do světla této skutečnosti a otužte si oči! Kdo nedospěl k tomuto stupni realistického poznání, bude v našem veřejném životě jen bloudit, bude zakládat stavby, které se zřítí, bude cizincem v této zemi, i kdyby se více se cítil Čechem. To je nezbytná rada i do budoucnosti: učte se lépe poznávat fakta.

Loni v zimě zdvihlo se v některých stranách bouřlivé volání: volby, volby, ihned, dnes, zítra! Toto nedočkavé volání vzniklo z ilusí o pravém stavu věcí. Velikost omylu bude nyní ovšem popírána. Někteří horkokrevní lidé viděli již duševním svým zrakem komunistickou stranu v troskách. Nikoliv, iluze jsou v troskách. Neobstojí ani výmluva, že v boji se nemá stoupenecům říkat pravda. Nuže, neřekli jste ji, ale myslíte, že jste jim proto připravili lepší náladu, nyní, po náhlém otřesu volebního dne? Budou teď tím spíše nakloněni myslit, že vše je ztraceno. Ne, nic není ztraceno — pro toho ovšem, kdo nevěří, že socialismem jest vše ztraceno.

Nejzajímavějším politickým thematem 26. května byla soutěž mezi komunisty a národními socialisty. Myslílo se, že ať vyhraje ta nebo ona strana, bude to těsné vítězství. Ostatní strany hrály podružnější roli při tomto napínavém zápase o duši národa. Komunisté získali větší vítězství, než sami čekali. Jejich vedoucí politická role byla tak důrazně potvrzena, jak jen možno. Národní socialisté, ačkoliv jsou ovšem druhou stranou, zůstali počtem hlasů tak vzadu, že lze mluvit jen o jejich porážce, bereme-li v počet očekávání. Příčiny budou se národní socialisté musit snažit sami objevit pečlivým uvažováním. V jejich výpočtu nebo v jejich chování byla nějaká záhadná a osudná chyba. Nepovažujeme za pravděpodobné, že by vznešená zásada národní tradice a svobody nebyla národem brána dost vážně. Nemáme chuť věřit, že mysl národa otupěla v těchto věcech, že za šest let nacistického panství lidé tak zlhostejněli. Přes to strana, která nejhlasitěji se dovolávala některých národních a svobodomyslných tradic, nebyla za to ve volbách národem odměněna. Musíme si to teprve dát v hlavě dohromady. V každém případě dostáváme se k potvrzení své staré zásady: ty myšlenky a city, které jsou dobré a nezbytné pro národ, ty »velrybí hřbety«, na nichž podle Dostojevského každý národ stojí, nesmějí být výlučným majetkem strany jediné, nýbrž

mají být rozděleny po stranách všech, aby chyby jedné strany nezpůsobily neštěstí. Proto důležitější než bojovat proti komunistům, jež tak jako tak není možno v nových poměrech katastrofálně porazit, jest přesvědčovat je o správnosti některých idejí. To je zásada, pro kterou třeba stále konkrétně pracovat. Jako kdysi národ nebyl ztracen po porážce národních demokratů, tak zajisté nebude ztracen ani nyní po neúspěchu národních socialistů.

Frontální útok proti komunistům se nezdařil. Důležité poznání jest, že se neosvědčil starý způsob stranického boje a stranické agitace. Jest tedy nyní předním úkolem přemýšlet, co vlastně se osvědčuje. Zdá se, že národní socialisté vedli boj příliš po staru a že doba vyžaduje něčeho jiného. Ukázala se převaha komunistické taktiky. Jistě důležitou její součástí bylo využití prostředků, jež jim do ruky dávala veřejná moc. Ale to není všechno. Když národní socialisté kdysi vznikali a rostli, neměli žádné veřejné moci, rozhodně ji měli méně než nyní. Všechny živé ideje, které se prosadily, musily na začátku bojovat s mocí, nahromaděnou v rukou odpůrcových. Zdá se dokonce, že určité chyby národních socialistů, které teprve bude třeba osvětlit, zachránily sociální demokraty před větší porážkou: někteří lidé, hlavně z inteligence, zřejmě nechťeli volit komunisty, ale národní socialisté nedokázali je dotáhnout až k sobě; na půl cesty se tyto lidé odvrátili s jakousi nechtí.

V jedné věci výsledek voleb může vnést mezi nás více klidu: nemusíme se tak děsit reakce, jak jsme s některých stran byli nabádáni; reakce se ukázala dokonale bezvlivnou, patrně také bezcharakterní; pistole závodních milic klidně mohou rezavět. Socialistická cesta byla lidem výrazně potvrzena. Zvítězilo přesvědčení, že národ si musí budovat nový život na nové základně, a že není návratu k minulosti. S tímto proudem musí každý aktivní politik jít upřímně, ne jen na oko; není u nás jiného budovatelství než socialistické. Vše, čeho dosáhneme, jak budeme vyrábět, jak budeme žít své děti a sebe a jak zařídíme svou životní úroveň, to vše se bude pohybovat v tomto rámci. Národ ve volbách ukázal nápadný nedostatek strachu před socialismem. Strana, založivší své volební výpočty na stále opakovaném ujišťování, že jest »jedinou nesocialistickou stranou«, věru se nemohla přesvědčit o strhující síle tohoto hesla. Řekli jsme, že s tímto proudem, směřujícím k hospodářské demokracii, jest třeba jít upřímně. Upřímně — to neznamená nekritisovat, jestliže se objeví chyby a nedostatky. To by naopak bylo neupřímné. Jen neupřímní se stále klaní a přikyvují, jen lstivci a prospěcháři hledají živobytí v devotnosti. I v socialistickém řádu je třeba zachovat si mužnou hrdost, která je plodnější pro celek než podlézavost. Dříve se mluvilo o »mužné hrdosti před královskými trůny«. Těch již není, a tato ctnost se nyní musí osvědčovat před závodními radami, před ÚRO, před komunistickou stranou, třeba před davem.

Mluvíme-li již o bezcharakterních lidech, připustíme, že určitá část jich se přidala ke komunistické

straně. Ale připustivše to, velmi se zároveň varujeme hledat v tom příčinu komunistického vítězství, které je větší než obnáší počet všech bezcharakterních lidí v národě. Také nehledejme důvody v nějakých volebních tricích. Snad byly, jako vůbec v každých volbách ještě byly, ale v celku by se mohly týkat jen drobností, nemohouce posunovat čísla tak velká. Komunistická strana jistě není stranou, která by nedovedla nebo se ostýchala využít moci. Ale ani v přítlačivosti, již na mnohé působí moc, není hlavní příčina. Držeti se při výkladu 26. května křečovitě všech těchto okolností by bylo jako: jedna iluze jest mrtva, ať žije jiná iluze! Lidé byli nespokojeni se starým světem, chtějí nový, touží se zbavit chudoby, stísněnosti, panování jednoho nad druhým, snad i válek, a domnívali se vše to spatřovat v programu, jež jim komunistická strana předložila. Některé myšlenky byly její vlastní, jiné snad jen výrazněji vyslovila než ostatní, ale ukázala budovatelské rysy a chuť i moc svět měnit a přesvědčila, že navrhuje jedinou možnou základnu nového života. Nevíme, jak by na to reagovali na příklad Američané. Ale víme, jak na to reagovali Češi.

Kdybychom nepředpokládali, že komunisté získali značnou část hlasů bývalé pravice, vůbec by se nám nemohlo podařit číselně vysvětlit výsledek těchto voleb. Nevracíme se tím zálibně k oněm bezcharakterním nebo k takovým, které jejich nervy uzpůsobují vždy stát jen docela napravo nebo docela nalevo. Bude teprve třeba nějak zjistit, jak velkou část bývalých normálních agrárních hlasů dovedli komunisté na sebe převést. Stačí pohledět na volební výsledky z vesnic v Polabí, na Mělnicku, z onoho »zlatého pruhu země české«, kde agrární strana byla nejvíce doma a kde se cítila nejbezpečnější, abychom pochopili důvodnost této otázky. Velké volební vítězství komunistů rozhodla česká vesnice. Nelze říci, že by komunisté tím mohli být překvapeni, poněvadž k tomu bedlivě pracovali a poněvadž to bylo součástí jejich jasně vypracovaného politického plánu, za kterým důsledně šli a který dokazuje, že dovedou mít to, čemu se říká »dlouhá vůle«: odhadnout okolnosti a stanovit postup na léta napřed. Již tenkrát, když ze zahraničí došla zpráva, že ministerstvo zemědělství v provisorní vládě jest obsazeno komunistou, mohlo být jasno, oč jde; již tenkrát se připravoval 26. květen 1946. V dlouhodobosti svých plánů komunisté ostatně všechny druhé strany předčí; vkládají do dějů více předem pojaté vůle, nerozhodují se teprve podle okamžiku. Byli starými soupeři agrární strany, a musili se kdysi dosti těžce omlouvat před forem moskevské Internacionály z toho, že se jim práce na českém venkově nedaří. Ale za tu dobu, co se jim nedařilo, dokonale poznali její podmínky. Pod širokým kloboukem agrární strany tajila se nejednota, jak je pochopitelné z toho, že tu za jedním stolem seděl velkostatkář a domkář, pán a čeledín, chudí a bohatí. Tuto vnitřní sociální nejednotu ovládala agrární strana prostředky hmotnými. Měla v rukou blahobyť a prospěch každého jednotlivého obyvatele venkova, který bez jejího uznání nemohl dostat ani podporu při živelní pohromě. Bylo životní otázkou pro komunisty, aby tato agrární strana zmizela. Jakmile pomínulo vnější hmotné pouto, jakmile přestala úcta venkovského člověka k vlivu agrární strany, vnitřní

nejednota a pestrost, skrytá pod heslem »venkov jedná rodina«, byla připravena propuknout. Nyní komunistická strana, ovládajíc ministerstvo zemědělství, do velké míry nastoupila na místo agrární strany v hmotném dozoru nad venkovem a ve vlivu na jeho prospěch. Jest ovšem pravda, že zde získala přivrženec nejméně zásadové.

Ať tak či onak, jestliže komunistická strana získala pro sebe tak velké procento českých lidí, nebylo by více než frází označovat ji za těleso, které do národního organismu nepatří. Jak by největší strana národa mohla být mimonárodní? To jen znamená, že celý národ do jisté míry nese její rysy. Při její početnosti není ani jinak možno, než že je to strana českých lidí jako každá jiná. Byla vznesena pohrdavá výtka, že komunisté jistě nečtou Jiráskovy knihy. Ale v těch dvou milionech lidí, kteří komunistickou stranu volili, je jistě velmi mnoho Jiráskových čtenářů. Není to úd, který vzbudil pohoršení a může být odřat. Který národ by snesl amputaci téměř čtyřiceti procent svých členů? A který národ by se nečinil absurdním, kdyby tvrdil, že čtyřicet procent z jeho počtu je vlastně cizí, nenárodní těleso v něm?

O komunistické straně se opravdu nedá říci, že by byla šetřila vlastenectvím ve volební agitaci. Pozuzujeme-li úspěch komunistů, nebudme tak smutní, jako bychom před sebou měli ještě onu bývalou komunistickou stranu, která trpně prováděla pokyny komunistické internacionály, často beznadějně abstraktní pro naši zemi. Ať cokoliv z tehdejších dogmat ještě trvá ve vědomí nebo podvědomí činovníků, žilami této strany proudí nová krev, krev drobného, normálního českého člověka. Není jen důležité, že zvítězila, nýbrž také, na jaký program zvítězila. Není to onen starý program. S ním by jí byl takovýto úspěch naprosto nedosažitelný. Dva miliony hlasů, které získala, byly odevzdány pro košický program, pro politiku Národní fronty, pro stranu, která už nehlasá revoluci, nýbrž hlásí se k vlasti, svobodě, demokracii a humanitě, pro stranu, která částečně přejala programy stran jiných. Jen tehdy, máme-li na paměti tento její nový program, který byl posvěcen úspěchem, můžeme pravdivě sledovat koloběh vnitřních sil v národě.

Taková strana může a musí být získána pro všechny základní národní myšlenky, neboť s velkým počtem členů a voličů dostala se do ní také rezonanční deska pro národní hlas. Prostředkem, jak ji získati pro tyto zásady, nemůže ovšem být ustavičně se uklánět a zásady buď zamlčovat nebo tak šeptat, aby nikdo nebyl obtěžován. Lokajství uráží ducha a jest nepříjemné za všech poměrů, i za těch, do nichž nyní jdeme. Nebudou to poměry zásadně odlišné od nynějších: opět v nich bude třeba zápasit o myšlenku, a opět správná myšlenka, dobře zastupovaná, může vyhrát. Opět bude třeba trvatí na svém, opět volati: nepustím tě, dokud mi nepožehnáš!

Ferdinand Peroutka

poznámky

Fašismus, pouhé dítě kapitalismu?

Ministr dr. Zdeněk Nejedlý načrtl v rozhlasovém projevu z 19. května jakousi filosofii moderních dějin. Mluvě o fašismu, pravil asi toto: Nutným důsledkem kořistnického

kapitalismu je imperialismus, hlavní původce válek, logickým následkem imperialismu na domácím poli je fašismus, který je vyvrcholením a konečnou fází kapitalismu a imperialismu.

Přehledněme-li vývoj posledních několika desetiletí, nacházíme mnoho případů, které toto tvrzení přímo vyvracejí. V zemích nejrozvinutějšího kapitalismu, v Anglii a ve Spojených státech, byl fašismus ve srovnání s mnoha jinými zeměmi činitelem bezvýznamným. Již v letech dvacátých vznikl fašismus v poměrně málo průmyslové Itálii, dále v agrárním, málo kapitalistickém, takřka feudálním Maďarsku, silné prvky fašistické byly zřejmy i v předválečném Polsku, kde rovněž průmyslový kapitalismus nedoznal ještě nijakého rozmachu, jakož i v některých zemích na Balkáně. Zatím v téže době byl fašismus v průmyslovém »kapitalistickém« Československu pouhým slabounkým opozičním činitelem, měl za sebou nejmenší ze všech stran. Ci snad chceme dnes považovat Španělsko a Argentinu, země s režimem do značné míry fašistickým nebo aspoň polo-fašistickým, za země s rozvinutějším kapitalistickým systémem než Anglie a Spojené státy? Jak to, že Anglie a USA nepocítily nikdy nutnost podpořit svůj »kapitalistický řád a z něho vznikající imperialismus« fašistickým systémem doma?

Fašismus je asi jevem mnohem složitějším. Zdá se, že vedle pouhého mechanicky se rozvíjejícího hospodářského systému působí při jeho vzniku neméně významné podmínky rázu nehmotného, duchovního a mravního. Fašismus není jen problémem hospodářským, je neméně problémem psychologickým nebo sociálně-psychologickým, a nelze tvrdit, že jedno vyrůstá automaticky z druhého. Lze si celkem dobře představit, že by nacistické Německo bylo provedlo znárodnění nebo zestátnění přírodních zdrojů a průmyslu, a tím se přiblížilo socialistickému řádu po stránce hospodářské, zatím co ve všech směrech ostatních mohlo zůstat nezměněno. Bylo by však touto úpravou státem méně fašistickým? Jest zřejmo, že fašismus vznikal a rozvíjel se v zemích s odlišnou hospodářskou strukturou, v zemích, které spočívaly na různých »materiálních základnách« a různých výrobních poměrech. Na druhé straně se stávalo, že v zemích s podobnými materiálními podmínkami tu převládá a onde se vůbec nerozvíjel. Zdá se tedy, že fašismus je nejen problémem hospodářského uspořádání a výrobních a vlastnických poměrů, ale aspoň stejně měrou problémem duševním a mravním, problémem citového, rozumového nebo metafyzického postoje člověka vůči té tajemné a složité skutečnosti, již říkáme život.

H. Hájeck

Nedostatek dělnictva, čili jednoho je potřeba

Napiše-li teď někdo článek, který vyjde třeba i jako úvodník v denním tisku nebo na významném místě v tisku odborném, je při jeho čtení jeden pocit: Že by se nic bylo nestalo, kdyby nikdo nic nebyl napsal. Lidé si věc přečtou a dokonce i souhlasí: kdo však jako úřad má rozhodující moc, nepotřebuje přece něco číst. Vše sám až příliš dobře. Také tyto poznámky vycházejí, při čemž se nečeká, že se něco stane, budou-li uveřejněny. Ale jsou nutné, kdyby snad někdo chtěl po volbách, až mocky začnou klidně přemýšlet a oči klidně vidět situaci, něco dělat.

1. Není dostatek dělníků (»pracovních sil«). Je dost úředníků, jejich poměr k dělníkům v závodech bývá 1:4, 1:7, ač býval 1:10 a 1:12. Kdybychom se vypravili po všech úřadech ochrany práce po celé republice, zjistili bychom, že kdekdo hledá dělníky.

2. Abychom měli přehled o tom, kolik lidí a jak jsou v republice zaměstnáni, a kolik jich není vůbec využito, je třeba či spíše: bylo by třeba věst přesnou a přísnou evidenci. Není pochyby o tom, že evidenci mají věst pracovní úřady. Aby jí však mohly věst, měly by mít také pořádnou moc. Dnes sice každý víd, že je v republice mnoho lidí, kteří dost nepracují (posl. Zápotočský nedávno to vyjádřil asi tak, že nesmíme dále trpět, aby se jeden udrel, druhý se povaloval), ale nikdo je nedonutí, aby šli pracovat tam, kde je toho dnes nejvíce třeba: na př. na doly, dobývat uhlí. Proto všechno dosud nakonec musely vytrhnout dobrovolné brigády. Chcete-li uhlí, nakopejte si ho! Dobrovolnictví, důsledně promyšleno, vede ke komickému koncům. Neboť nikde není dělníků dostatek, a je-li důležité uhlí, jsou také důležité potraviny, ale i textilie a boty; dokonce bez železa by se nám všem těžko žilo.

Zkušenosti až příliš čerstvě ukazují, že dnes kontroly není, protože úřady ochrany práce nemají žádnou výkonnou a trestní moc.

3. Po volbách, jak pevně doufáme, budeme tyto a jiné

otázky společně řešit bez ohledu na pěkné oči těch, který se ani po rece nechce pořádně do práce. Uvolnění disciplin v závodech, jež po květnu nastalo, nijak se nesrovnává s tím co bylo řečeno všemi stranami a na nejrůznějších schůzích proklamováno: Že jde teď o náš průmysl, vybavený z cizích rukou, a že bez neúnavné práce není možno se dostat z bíd do níž nás přivedli Němci. Disciplína v závodech spojoval se kdysi se jmény ředitelů, a jak ukazují zatím matné náznaky, nastane brzy doba, kdy najednou někdo shora hodn hlasitě prohlásí: »Jedni ředitelé podniků jsou odpovědní za jejich řádný provoz!« Poslanec Zápotočský to řekl již dost hlasitě na sjezdu Revolučního odborového hnutí: »Ředitel ství a správa závodu musí výrobu řídit a je za její správný chod a prosperitu odpovědná. Závodní rada je v případě řízení výroby orgánem poradním i kontrolním. Má právo činit návrhy, upozorňovat na závady a nepřístojnosti, ale nemá právo k jejich odstranění vydávat samovolná nařízení i rozkazy. Kdyby neoprávněnými nařízeními zasahovala do výroby a ji rušila, je nutno proti tomu zakročit a jednotna odborová organizace v takových případech je také vždy ochotna zakročit.« — To jsou jasná slova, ale: Dokud nebudou dány vedoucím závodům do rukou trestní sankce prot všem, kdož ledabyle pracují, odbíhají od práce, nedodrží přestávky, vynechávají směny, odpírají poslouchat představené, dotud je možno stále mluvit a vyzývat vedoucí závodu, že se nemají ničeho bát, že nemají být »hodnými«, nemají závirat oči před nesprávnostmi atd. Lidé, vychovávaní v neposlušnosti, budou snad najednou poslouchat a dbát rozkazů?

Ing. Frejka napsal v »Tvorbě« článek o příkladu sovětského hospodářství, a končil, že v sovětském průmyslu je skutečně v závodech jeden pán, který ovšem má i celou odpovědnost, a kolegiální vedení že věci nepospívá. U nás máme kompromis, za existujících poměrů podle Ing. Frejky rozumný. Nemáme prý ještě tak vyškolené ředitelské kádry, že bychom jim teď mohli přenechat celou odpovědnost. Sovětské zkušenosti však nas poučují, že vývoj půjde směrem přenesení vždy větší pravomoci na dobré ředitele. Fakta však jsou tato: Většina ředitelů vstoupila do stran socialistických a je jimi silně ovlivňována. Každý víd, že v závodech musí jeden jediný člověk vládnout, má-li konečně průmysl se vzpamatovat. Každý socialista odmítá vždy názor, že se socialisaci nebo i se zestátněním má počkat, až se lidé vychovají a dokonce snad i umravní v podobu andělou. Jak to, že najednou budeme čekatí, až se »vychovají« ředitelé? Kolik miliard národního jmění bude do té doby promrháno?

5. Tyto a jiné otázky jsou důsledkem přemýšlení o tom, proč není dostatek dělnictva. Nebude, nebude-li hospodářeno lidskými silami, ani v budoucnosti. Řádná průmyslová politika by byla ovšem i úzce spjata do budoucnosti s politikou o populaci. Bude-li stát chtít mít pro průmysl dost dělníků, musí se starat o děti. Mluvíme hodně o mechanisaci průmyslu, o stavbě nových zařízení, ale nikdo nám neřekne, kdo nám na to dá úvěr nebo kdo to dnes, žádá-li se na nás hotově platit, zaplatí. Zatím patří do budoucnosti budou děti nejlacinějším prostředkem, jak si získat pracovníky. Budeme-li ovšem dělat takovou daňovou politiku jako teď, vůči rodinám s dětmi, dojdeme k tomu, že i dělnická rodina bude bezdětná nebo bude pěstovat jedno dítě. V kapitalismu bylo aspoň zvykem mít děti dvě. A nedonutíme také dělníky více pracovat, když si na prstech spočtou, že s každým větším výdělkem zaplatí pořádné daně, takže to ani za to nestojí, aby dřeli víc než musí, a dokonce aby dřeli přes čas.

Cisář Josef II. chodíval prý přestrojen mezi lid. Bylo by dobře, aby také lidové hodnostáři a vysocí úředníci chodili mezi lid, aby poznali jeho starosti. Každý úředník, který často rozhoduje o závodech, aniž by je znal, měl by několik měsíců být na praxi provozní; pak by přestala ona mezera, která vždy byla mezi ministerskou a jinou administrativou, a mezi praxí. A dokonce by se tímto chozením do praxe odpomohlo nedostatku dělnictva...

M. S.

Milčlivé trpitelky

»Okolo močidla chodě, neujdeš nádhry.« Takovým močidlem byl protektorát a jeho zápachu unikli jenom ti, kteří byli daleko za horami. Národ se celý vystěhovat nemohl a tak chtěj nechtěj naočchl jistými protektorátními smrady. Kdo zůstal doma, přičichl dříve nebo později ke kolaborantství, nepopadl-li zrovna pašku a neodešel do hor a lesů. Koho se nedotkla ani kapička protektorátní tekutiny? Kdo pracoval, pra-

coval aspon zčásti (ne-li umyslně) pro nepřitele. Sedlak, dělník, živnostník, úředník, železničář, atd. Jsou v tom jisté stupně, samozřejmě, ale princip zůstává. A tak tomu bylo nejenom u Čechů, nýbrž u všech okupovaných národů.

Dnes se účtuje, ale každý ví, že mezi vinníkem a nevinným je častokrát jen vlasová přehrada. Jest tu zrada a přisluhování, jež jsou mravně jasné je tu však také vynucená kolaborace, jež je mnohdy problémem velmi složitým. Jsou provinění, jež se dnes ještě, pokud je známo, nestihají: dobrovolný odchod některých dělníků a zaměstnanců na práci do Německa v r. 1939—1940, některé významné dary prádla, obuvi a šatstva pro německou armádu; odevzdávání zemědělských plodin a produktů nad stanovený kontingent; podpisování přísah věrnosti Adolfu Hitlerovi veřejnými zaměstnanci; dobrovolné anebo sblabošské zdravení zdvíženou pravíci.

Zato jsou případy jiné, na něž se bere velmi přísné měřítko. Některá udání byla po měsících vrácena jakožto bezpředmětná, postížená si však ty měsíce odseděl. Obzvláště svízelnou byla a ještě jest situace Čechů, provdaných za Němce. Za první republiky se smíšená manželství doporučovala. Pořádaly se přátelské schůzky a dýchánky s Němci, byly politické strany, jež nečinily nijakého rozdílu mezi českým a německým členstvem. V dekretu o čl. státním občanství z léta minulého roku se však činí rozdíly mezi Němci a provdanými za Čechy, a Češkami, provdanými za Němce. O oněch se tam píše, že jejich případy se mají řešit blahovolně, což se o Češkách neříká. Tak se stalo, že takovoto Němky byly ihned po převratě automaticky vzaty »pod ochranu« úředními orgány českými (český manžel se už o to postaral), ačkoli třeba zažádaly za okupace o říšské státní občanství; případně své děti, jež za první republiky posílaly do české školy, daly po invazi Němců do našich zemí ihned do německé. Státního občanství se jim dostalo však bez dlouhých procedur.

Po 15. březnu 1939 počali Němci prohlašovat, že každá Češka, jež má za manžela Němce, stává se automaticky říšskou státní příslušnicí a je povinna podepsat příslušnou formální přihlášku. Odporovat se nesmělo, ačkoli do listin u rubriky národnost bylo možno napsat slovo »tschechisch«. Je asi pravda, že tu leckterá česká žena zapřela svou národnost, je však mnoho případů, kdy nešlo o zradu, nýbrž o slabost, podobnou oněm, jež jsme jakožto nestíhané uvedli výše. Ve jmenovaném dekretu nečiní se rozdílu mezi manželstvími starými a oněmi, jež byla uzavřena za doby okupace (kde ovšem přichází v úvahu jistá záměrnost a vypočítavost). A tak tu dnes stojíme před rozvrácenými rodinami a neurovnanými manželstvími lidí nad hrobem, prostých a chudých českých žen, chalupnic, dělnic a pod. Tyto ženy si za rok odbyly své a byly to mnohdy okamžiky zoufalé. Nikým nechráněny byly loni v létě vydány všanc zmatkům převratné doby a dozrívající války, schovávaly se do komor a po půdách jako Němky, trávilý noci mimo domov. Mnohé z nich byly připraveny o svůj majetek, šperky, peníze, součástky bytového zařízení. Musely opustit své domky a byty. Znám dobrou Češku, 70letou ženu, již tehdy »partyzán« položil hlavě pušky na prsa s příslušnou vyhrůžkou. Ještě dnes tu stojí bez existence, neboť mužové jsou zhusta v táborech a nevýdělavají. Nejistota je hrozná: rozvod po několika desetiletých manželství, odsun do Německa, bída hmotná. Otázka dětí. V případě, že by tyto ženy odjely do Německa, znamená to, že jsou potrestány víc než Němci — neboť ti jedou konec konců mezi své »soukmenovce«, co však česká žena mezi nimi? Mnohé, i když dostaly po dlouhých tahačkách státní příslušnost, odjíždějí, neboť se nedovedou odtrhnout od svých rodin. Odjíždějí s Němci také proto, že stát jim sice dává příslušnost, nikoliv však možnost existence. Erodujovaná nejistota drásá nervy. A k tomu všemu duševní utrpení, záležející v tom, že je na ně pořád pokřikováno a že jsou strkány do jednoho pytle s nacisty. Podobají se neuhájené zvěři. — Je provinění těchto zhusta prostých a starých žen opravdu tak veliké? F. H.

politika

Dr František Kafka

Jak jsem viděl Německo

To Německo, jež tvořilo v den výbuchu druhé světové vojny »Třetí říši«, je dnes rozděleno na devět částí. Ale ve všech těchto zónách i zoničkách viděli ti, kdož se jimi vraceli z koncentračních táborů, že Německo je

nabito nesmírnými soukromými zásobami jídla i šatstva, často až nepochopitelnými tomu, kdo viděl bídu okupovaných zemí Evropy.

Tyto zásoby ve spížích a obleky i stučky látek ve skříních domácností tvořily neviditelné, po léta shromažďované bohatství německých občanů, které jim pomáhalo přemáhat strasti války. Venkov a venkovská města se měla se zásobováním lépe, než Berlín či Stuttgart, Kolín či Düsseldorf. Již zde chyběla solidarita města a venkova. V Německu nebylo černého trhu; obyvatelstvo žilo zevně na úřední přiděl; chybějící potraviny byly nahrazovány zásilkami, které mužští příbuzní posílali z pracovních působišť v Polsku, v Holandsku nebo v Čechách; tovární němečtí mistři využívali tu svého postavení, aby opatřovali pod rukou pro své příbuzné všechno, co bylo obhospodařováno. Osobní prospěch Němce šel nad zájem státní či pracovní; mistr uměl zašmelit mýdlo továrny či kus řemenu, určený k správce, aby si opatřil prostředky k nákupu. To je druhý zjev: nesolidarita pracovní, jež přešla v pasivitu poválečnou nejen vůči okupačním armádám, ale i vůči vlastním potřebám německého lidu.

Německá žena

Třetí zjev, jež se promítá do doby poválečné, je chování německé ženy za války. Nebyly věrné; ale nezáleželo jim vůbec na tom, s kým jdou. Nevybíraly si, šlo-li o příslušníka »rasově méněcenných« národů, kteří byli v Německu právě pracovní nasazení. Nechodily ovšem se židy, ne že by jim překážela rasová theorie, ale protože už židů nebylo.

To je, řekl bych, soukromá část tohoto zjevu. Druhou, masovou a záměrnou, provedl v oblasti už veřejně hitlerismus svým hřebčincovým pojetím lidského chovu. Německá žena — to byla lidská klisna, ke které se dostává muž, jen aby ji oplodnil. O rodinu, o pojem otce, o citovou výchovu dítěte, o citový úraz nemanželského mateřství se nejen přestal nacistický stát starat a strachovat, ale z gruntu tu najednou převrátil celé pojetí rodiny. Začalo to s mladými děvčaty, jež oplodňovali vojáci, odcházející na frontu, a končilo to Hitlerovým obrazným otcovstvím všech takto narozených dětí. Nikdy v dějinách, snad od dob atavistických mateřských hord, nedoznal »kult nemanželského mateřství« takové výše, jako v německé éře. Ale nepřipravovaly tomu cestu již dříve i romány, a nejen německé, ale i francouzské a americké? Helena Wilfuhrová li monádové Vicki Baumové byla mlhavým ideálem hereček berlínského filmu, které prohlašovaly už jako módu, že chtějí být matkami, ale nesnesou být manželkami. Není větší sexuální demoralisace ženy v celé Evropě, než dnes v Německu. Osvětli to nejlépe nadpis zahorklého Němce, účastníka války, jež bylo možno číst na norimberské zdi:

»Německý muž — hrdina,
Německá žena —

A opravdu, nejen že před důstojnickým kasinem, kam v úterý a ve středu smí Američan přivést i Němku, stojí, čekající na oslovení, tak dvacet, třicet slečen dobře oblečených; ne. V elektrice jede několik černochů; a tři Němky se k nim dotírají tak nestoudně a s tak malou a přece využitou znalostí anglických milostných frází, že se v hnusu otáčejí nejen Němci, ale i my a že je naprosto ignorují černí Američané. Pod lidskou důstojnost jest tato scéna, ale navazuje na psychologii lidského hřebčince, kterou Hitler vyvolal. Kde je rasová theorie, když se tu Němka dotírá k nigrům?

Děti

Jak je tomu dávno, co byla vyslovována kletba nad ruským registrovaným manželstvím jako typem svobodné lásky! Německá matka byla určena rodičkou příštích generací, jež vyrostou za státišice padlých této války na všech bojištích Evropy za budoucnost Německa. A třeba

fici — a je to už i statisticky zjištěno — že tento výpočet se povedl. Kdo jede Německem, vidí, jaké množství dětí tu vyrůstá. Jejich »vojenská hodnota« dozraje mezi rokem 1954—1960. To jsou ty dnes 1—5leté. Mládež deseti až čtrnáctiletá, prošlá školou H-Jugend, stihá vás těžkými a nenávisnými pohledy, když v uniformě okupačního nebo spojeneckého vojáka se zastavíte na německé ulici, abyste se orientoval po troskách bývalých měst. Mezi odzbrojenými zajatci jsou děti patnáctileté, bývalí vojáci. To jsou mladí, které již nepřevychováváme, poněvadž v letech dospívání sítě nenávislosti jest zaseto nejlhouběji.

Jak vyhlíží dnešní Německo?

Silnice, zejména severojižní, nedůležité pro přísnou frontu, jsou vymáčené, neudržované, horší našich. Válka ovšem přerвала spousty spojů západovýchodních; mosty vyhazovali Němci do vzduchu sami. Dálnice jsou ve výborném stavu.

Není německých měst. Jsou nepředstavitelné trosky, ruiny a rumiště, kde ulice se podobá ulici těmi skládkami materiálu, jež zbyly z domu po bombardování, a kde je možno orientovati se jen podle zbytků nádražní nebo vodárenské věže nebo podle parku, které jsou nedotčeny, rozryty jen protiletectkými kryty. Zbořeníště buržoasních ulic: buď takové ssutiny, že celý dům se rozsypal k základům; nebo tak dokonale bombardované ulice, že zůstaly stát jen zevní zdi. Ssutiny jsou uklizeny s chodníků, nasypány až po okraj přízemních oken dovnitř domů, jinak však netknuty. Také nikoho dnes nenapadne, aby se obíral otázkou, co bude s nimi za rok, za deset či za dvacet let. Kdo je odklidí? A z jakých prostředků si Německo postaví nová obydlí? Dojde-li k příští válce (a kdo ji vylučuje z psychologie Němců!) zda vůbec je potřebí je budovat? Okupační armády spojenců nemají ovšem zájem o to, aby vytvářely pro Němce snesitelná obydlí; je až neuvěřitelné, kam se nacpaly ty statisíce lidí z bombardovaných domů. V Norimberku je americká mensa pro projíždějící důstojníky umístěna v budově zpola zbořené, kryté na jedné straně jen provisorní střechou. V Kasselu projíždějící důstojníci bydlí daleko na předměstí v bývalém hodinovém hotýlku. Ve Frankfurtu je několik hotelů, které, ač postiženy bombardováním, byly za okupační správy rychle opraveny; kusy utržených zdí jsou tu zasazeny svěží maltou zpět do stavby jako po chirurgické operaci, a pokoj není nově vymalován. Americký důstojnický sbor obědvá v obrovské (náhodou?) nedotčené správní budově IG Farben, kde je jídelna velká jako Smetanova síň, z podzemím, kde jsou umyvárny i holičské salony a manikura do pozdních hodin nočních. Pracovní středisko amerických orgánů jest v jiné budově IG Farben, v Hóchstu, rovněž nedotčené.

Ale vedle těchto nedotčených závodů známých překvapilo obě armády, z východu i západu, vstupující do Německa, kolik tam bylo tajných, v podzemí či ve skalách, v lesích nebo v horách vybudovaných závodů a kolik naproti tomu bylo jen na oko postavených továrních budov, na nichž se vybílo spojenecké bombardování bez skutečné škody pro válečnou výrobu Německa. Pro posuzování otázky desindustrialisace i demilitarisace Německa je třeba zjistiti, že jeho válečný potenciál průmyslový nebyl ani koncem války narušen tak, že by ochromil přísun materiálu frontám, a že systém dělených výrob součástí na různých místech se osvědčil při leteckých útocích. Nezapomínejme také, že již dnes jsou při malých továrničkách, mlýnech nebo horských pilách připraveny malé laboratoře pro badatele příští německé války.

Německé patenty

jsou dnes ovšem v rukou spojeneckého průmyslu. Ale ne všechny výrobní postupy byly takto získány. Američané i Angličané mají v Německu stovky svých — a

nejlepších — průmyslových techniků a vědců, kteří doslova kolaborují vedle průmyslových vedoucích Němců, aby z nich dostali přátelským způsobem, nejdelší to jinak, jejich tajemství. Stovky patentů německých jsou již známy a v amerických či anglických technických centrech je možno volně získat tištěné návody těchto patentů. Však také činí Spojenci návrh na zevšednění duševního německého vlastnictví patentového, jenž dovolí průbojněmu a rychle se rozhodujícímu, technicky již dnes připravenému a moderní soutěži odolnému průmyslu, aby nahradil německý export strojů i chemických výrobků. Bude to průmysl náš?

Stejně tak Rusové nezháleli při přejímání průmyslových závodů ve své zóně. Do speciálních výroby byly poslány štáby techniků, které, dříve než se stroje jako reparace odstěhovaly do Ruska, zapisovaly velmi přesně celé výrobní postupy a praktiky, jež jsou často důležitější, než strojní zařízení samo. A vedle exportu strojů, patentů i výrobních způsobů i plánů byl proveden na západ i východ export lidských mozků, jež Německo v technických štábech továren mělo. Němečtí chemici nejsou dnes asi jen ve Španělsku a v Argentíně, ale i v USA a za Uralem a pracují tam pro své nové zaměstnavatele. Zatím se na dělení průmyslového potenciálu neviditelného účastnili jen spojenci velcí. Malé národy musí čekatí.

Reparace

Již po prvé válce se přišlo na to, že uložit velké částky válečných náhrad poražené zemi je téměř nemožným. Znamená to nakonec nucený export výrobků poražené země do zemi, které jsou přesyceny vlastní produkcí; nebo injekce finančních podpor zemi, která se uvede prakticky do stavu nezpůsobilosti platit; čili — výhoda poraženým. Poněvadž s pomocí vítězů si vybuduje poražená země průmyslový potenciál daleko mocnější než dříve, aby bylo možno plnití dodávky, předepsané reparacemi, průmysl, dobrý pro příští válku.

Co zbývá z průmyslu

Tentokrát vyhnuli se Spojenci peněžním plněním Německa a šli na problém hlouběji; konkrétně jej formulovali požadavkem vojensko-průmyslovo-finančním: desindustrialisací a demilitarisací Německa. Což znamená: snížit válečný a průmyslový potenciál tak, aby Německo nemohlo se v budoucnosti státi již nikdy útočником. Válečný průmysl má být odbourán úplně; průmysl další, závislý na dolní či horní hranici povolené výroby železa, 5—7 milionů tun ročně, má být snížen na takovou míru, která by srovnala německý životní průměr, jenž byl o 30 procent vyšší než »evropský« životní průměr obyvatelstva, na tuto dolní hranici. Německo není a nemůže být pro svůj terén a podnebí soběstačné zemědělsky. Proto výnos redukováného průmyslu má umožnit nákup chybějící výživy z ciziny. Zemědělství ve spojení s »nejmírovějším« průmyslem může uživit obyvatelstvo.

Dnešní německá produkce průmyslová jest minimální: kryje v jednotlivostech jen nejnútnejší potřebu spojenců nebo spojeneckých zón dalších, v malých kvantech stačí k výměně nutných statků ze sousedních zemí a činí asi 10 procent výroby předválečné. Ze sta komínů továrních měst ruhrské pánve kouří jeden, dva. Povážlivý jest nízký stav těžby uhlí v anglické zóně, kterou se nepodařilo zvýšit; pokles vyživovacích dávek ještě snížil výkon horníků. Ani v těch odvětvích, kde se musíme po odsunu Němců v budoucnosti bát konkurence Německa, na př. ve sklářství, nečiní dnes produkce víc než 15 procent mírové kapacity. V americké zóně pracuje asi 4000 průmyslových závodů, z největší části pro potřebu armády nebo pro výrobu konsumního zboží. V ruské zóně jest tomu obdobně; ložisková těžba prováděna jest pro export a směnu životních potřeb. Angli-

čané doplácí podle rozpočtu 100 milionů £ na správu své zony. Všechny motodílny jsou tam pod vojenskou správou. Pokud jsou závody uvedeny v chod, pracuje se v nich podle přesného hospodářského plánu Spojeneckých správ na výrobcích, které jsou »někde« potřebí. Továrna, vyrábějící dosud součástky letadel, pracuje na výrobě domácího kovového nádobí; její vojenské stroje jsou určeny k demontáži. V americké zóně jsou soukromé opravny aut, kde za zaplacení a cigarety opraví od večera do rána vůz, a vedle toho opravny vojenské; u Angličanů bez vojenského poukazu žádná správkárna vám nic nespraví; v každé je anglický seržant.

Angličan, Američan a Němec

Vůbec možno říci, že Angličané po stránce důkladnosti a přísnosti postupují psychologicky vůči Němcům lépe než Američané. USA má na evropské pevnině jiné průmyslové zájmy než Albion. Američané nechtějí nic ze strojů německých továren a zajímají se více o průmyslová tajemství. Angličan je ovšem koloniálním organizátorem i v Německu. Především se nebratříčkuje; má ve své armádě Angličanky a chová se odměřeně k německému obyvatelstvu. Vydá-li rozkaz provést nějakou práci, je za ni odpověden německý starosta, ale Angličané přesně v určenou dobu připraví potřebný počet rýčů i lopat nebo čišnických zástěr, podle toho, jde-li o práci na komunikacích či o zřízení stravovacího armádního centra. V americké i v anglické zóně jsou Němky zaměstnány v mensách. Jsou to nejhledanější místa a spatříš tam berlínské advokátky, úřednice nebo slečny z nejlepších domů, jak obsluhují (ve Frankfurtě si v důstojnické mense v nestřežené chvíli kladly »stranou« večeři pro odnesení domů), ale žádná Němka nesmí spát v domě, kde bydlí spojenci důstojníci. Inženýr čistí obuv v důstojnickém domě. Starý Němec, nesusoucí uhlí, pozdraví zrána »good morning«. Je vůbec překvapující ta dobrá znalost angličtiny — ne nově získaná — lidí, kteří »spolupracují«, od úředníků obcí až k domovníkům důstojnických vil. V malém městečku jsem viděl, jak německá mládež by se byla ráda přiblížila Angličanům; zůstala ignorována a vybijela ve večerní tmě svůj pocit méněcennosti v uličnickém pokřikování, jež zůstalo rovněž chladně ignorováno. Angličané vidí skrze Němce, ale nevidí je. To je vůči poraženým jeden z nejlepších postojů.

Američan není ve svém úhrnu dobře politicky informován o evropských poměrech, nevěří, že koncentrační tábory byly opravdu masovými mlýny smrti a že Němci byli schopni tak nelidského postoje; je daleko od své země a německá děvčata mu nahrazují méně přístupná a daleká děvčata amerického středního západu. Americkým vojákům se stýská po vzdálené zemi hvězdného praporu a otevřeně ve Frankfurtu i v Norimberku demonstrovali pro návrat domů. To ovšem neznamená, že by to plánovala i americká politická a vojenská místa. Naopak, prohlašují, že okupace potrvá, jak dlouho bude potřebí: deset let, možná déle. Také připravila všechno pro přestěhování do Evropy rodinných příslušníků těch důstojníků, kteří slouží na odpovědných místech a nedostanou se na dovolenou do USA. Má pro ně v Berlíně být vytvořeno americké »rodinné« středisko. Američané nedávají osobně znát postoj vítězů. A Němci to považují za příležitost k získání sympatií. Němky také podstatně působí na politické představy amerického řadového vojáka. V nedávne anketě, když jeden vojn odpověděl, že Hitler do r. 1939 pro Německo udělal dobré věci, napsal jiný voják vyčítavě, to že je důsledek ženské propagandy při bratříčkování. Počítejme však s tím i v budoucnosti. Tisíce vojáků se takto informováno vrátí do své země. A k tomu i odsun Němců od nás, využitý propagačně proti nám, stejně tak anglosaský pocit sportovního zápolení,

jenž podává poraženému ruku ve chvíli knockoutu, pohled na rozbitá německá města, to vše jsou činitelé citové psychologie, kterou nelze nemít v patrnosti.

Francouzská a ruská zóna

mají sobě podobný systém správy. Je vysvětlitelný tím, že obě země poznaly, co Němci umějí jako okupanti. Rusové i Francouzi potřebují si nahradit zničený svůj průmysl, potřebují rekonstrukci měst, zničených Němci. Proto demontují průmyslové závody, které se hodí pro přenesení, a ve své zóně vyrábějí to, co potřebuje vlastní zem. Tak pohlíží Rusové v podstatě i na věci zavlčené do své zony; proč vracet náhodou Němci odvlčený materiál ze země, které za války, i když z donucení, pracovaly pro okupanty? Vždyť oni své továrny ničili sami, jen aby nepadly do rukou nepříteli! Politický postoj je souběžný tomuto názoru, prohlouben ovšem ještě o ostrý protifašistický názor. Proto ve východní zóně postoj sociálních demokratů a komunistů se sblíží daleko větší měrou než v části západní, kde sociální demokraté znovu vybudovávají své staré posice vedle katolického středu, zatím co komunisté nemají velkých úspěchů. To není vliv spojeneckých armád. K tomu bylo by potřebí analyzy vztahů komunistů a sociálních demokratů, od Rosy Luxemburgové a Viléma Liebknechta k Ebertovi, od Thälmana k volbě Hindenburgové. Reformismus je bližší německé duši než revoluce.

Mezi jednotlivými západními zónami není těžký přechod; pro vstup do východní zony jest třeba sice stejného povolení vojenské správy, dostává se však značně obtížněji. Třeba říci, že žádná z vojenských správ nevidí ráda »turisty« ve své zóně. Německo je okupovaná zem; mnohý ten turista by mohl pomáhat Němcům k transferu hodnot do ciziny. Kvete beztak černý trh, nejen na pouličních bursách v Berlíně, kde je nedostatek spotřebních statků a chybí možnost výměny peněz za věc, ale kvete nesmírná cigaretová bursá a podludnictví v Mnichově i v Norimberku, řidiči UNRRA i jiných transportů pašují celou Evropu, v Německu se pohybují stovky »nerepatriovaných« šmelinářů, nebo ti, kdož se tam dostali na nějaký »dokument« a kterým se nechce domů; nikdo z nich není vítán vojenským úřadům.

Přijde pokání?

Ačkoliv na cestě asi 3000 km jsme jen ze silnice zahlédli alespoň 10 koncentračních táborů, tak dobře zapsaných do vzpomínek oněmi betonovými kúly a dráženým oplocením, jež, podobny živým hřbitovům, oživovaly »Novou Evropu« od Majdanek a Treblinok po Atlantický val, Němci nechtějí nic o jejich hrůzách vědět. »Netušili jsme, nevěděli jsme, to SS, to Himmler, to ne my«, říkají dnes všichni. Zažil jsem večer ve Würzburgu, kdy jim promítli Američané místo očekávaného zábavného filmu »Mlýny smrti«, dokumentární zachycení hrůz koncentráků. Odcházele schliple, jen stýdlivě zvedají hlavy nahoru k lóžím, kde seděli američtí důstojníci. Okupační orgány jsou si vědomy, že i v Německu vyvstává pojem »kolaborantství«; stejně tak vědí to sami i ti, kdož dnes vedle spojeneckých orgánů správu a vykonávají jejich příkazy. V tom je problém věci, dostat Němce z odporu a pasivity k spolupráci alespoň ve věcech vlastního zájmu.

Jsou mezi nimi zajisté i kajníci, ti, kdož zhřešili nestatečností. Jsou licoměrníci, kteří předstírají nevinost. Ale jsou mezi nimi, a jejich počet je hodně přes 50 procent, přesvědčení nacisté. Jejich pohledy nás probodávají; obdržet od nich informací o cestě jest nemožno; ukáží vědomě zcela opačnou dráhu. Je tu mládež z HJ a z vojska, o které není pochyb. A jsou tu děti. Děti, na něž budou působiti nacističtí vychovatelé, ponechá-li se jim možnost. Nebo vychovatelé demokratičtí, objevíme-li je.

Troji řešení

Německý politický problém je nevyčerpatelný. Před válkou křičeli Němci, že jejich země je přelidněna. Dnes je menší o území za Odrou a Nisou, Porýní a Sársko chce Francie, Poruří má být zmezinárodněno, a do Německa je odsunováno asi 10 milionů Němců od nás a z Polska. Pro nás je to politická nutnost. Německo se dostává do stavu Papinova hrnce, v němž pod větším těsněním bude větší tlak atmosféry. Ty generace, které od nás odejdou, nikdy nezapomenou. (Sudetané se uplatňují jako celníci na mezinárodních silnicích, u policie atd., a zdraví po česku, vidí-li nás vůz. Zbývají tři řešení: Řešení první, podle nacistického vzoru jdoucí proti německé populaci, spojení odmítní. Nechtějí ani ničení v koncentracích, ani kastrace operací či roentgenem nebo pracovní nasazení mužů i žen po Evropě. Nebrání přirozenému přírůstku německého obyvatelstva. Dokonce rekonstrukční práce, jež by po právu měli Němci opravdu provést rozbořeně Francií, Polsku či Holandsku — nehledě k Rusku — se neprovádějí, ačkoliv všude chybí pracovní síla pomocného dělnictva.

Řešení druhé: Rozdělení Německa na zony na dlouhou dobu pod správou Spojenců, demilitarisace a desindustrialisace Německa s event. zmezinárodněním zbrojařských hnízd poruřských. Spojenecké armády se unaví, Američané jeví tendenci převést některé sektory na civilní své úředníky, a totéž v průmyslu již provádějí Angličané. Byrnesův návrh mírové smlouvy s Německem je pro to příznačný. Desindustrialisace bude provedena asi ve třech letech, do r. 1949. Demilitarisace se provádí postupně, vyžadá však rovněž dlouhé doby, i v ruské zóně. Je to řešení zatím jedině účinné a bude ho potřeba technicky i politicky po celou generaci.

Poněvadž řešení třetí, v ý c h o v n é, je u Němců nejtěžší. Prohráli válku. Ale jen málokterí si uvědomují, že ji prohráli i pro prohru svých mravních hesel. Má-li se někde začít nyní, musí to být v návratu k evropské civilizaci a kultuře. Musí se objevit z německého lidu básník, spisovatel, dramatik, politik, který postaví Němcům ne hegelianský ideál nadřazeného státu, nýbrž goethovskou a herderovskou humanitu, o níž aspoň duchovně usilovala Weimarská republika. Němci jsou stádní národ. Je třeba pevné vůdčí osobnosti. Ta musí nově vyrůst z lidu.

Jest také na nás, abychom již v této chvíli myslili na úkol skutečných antifasistů, odcházejících od nás do Německa k proselytské práci. Není jich mnoho. Ale jsou. A můžeme jim dokonce dát i podporu. Podpořit vydávání demokratické literatury a novin. Máme-li zájem na demilitarisaci hmotné, zajímejme se i o demilitarisaci duchovní. Náš osud nekončí u našich hranic. Začíná u goethovského Německa. I když jsme pevně spojeni s Ruskem stalingradskou zkušeností a paktem o vojenské pomoci a přátelství.

národní hospodář

Dr. Vladimír Henzl:

La Guardia a hladomor světa

O bývalém starostovi Nového Yorku se vypravuje, že den před tím, než měly být v Americe zavedeny listky na boty, přiběhl do rozhlasové stanice a ještě udýchán začal bez ohledu na to, co měl napsáno na papíře:

»Přátelé, jsem strašně rozhořčen. Má paní mne nutí, abych si koupil několik párů bot dřív, než budou na listky. Nemohu klidně pracovat, nemohu si odpočinout, nemám prostě pokoj, poněvadž nejslyším nic jiného, než: »Fiorello, kup si do zásoby boty, zítra už budou na listky. A řekni také svým posluchačům, ať

si pospíší, nebo bude pozdě. Nikdo, drazí přátelé, nesmí vědět, kdy ty boty budou na listky. Má žena tvrdí, že to ví, že prý to bude zítra.«

Američané, jací jsou, ani nedoposlouchali, vrhli se na obchody s obuví, skoupili, co se skoupit dalo. Samozřejmě, že nazítří byly boty na listky. V příští své přednášce rozhlasem prý řekl La Guardia, neskrýváje rozhořčení:

»Ať rozhodnou miliony mých posluchačů, co jsem: jsem demagog nebo přítel lidu. Byrokrati v Washingtonu mi spílají za to, že jsem prý vyzradil úřední tajemství, od kdy budou boty na listky. Já tvrdím, že jsem pomohl Američanům. Nenávídím byrokracii a vás prosím, abyste činili totéž. Tak nám pomáhej Bůh.«

Nevím, co je na této historice pravda. Určitě je však pravda, že malý, černý a krátkonohý generální ředitel UNRRY nenávidí byrokracii. Před nedávnem vydal jeho úřad zprávu, že La Guardia oznamuje, že už má dost výčitek ze všech koutů světa, že lidé nemají co jíst: »Žádal jsem pšenici a dostal jsem statistiky. Nemohu lidi živit statistikami a papírovou pšenicí.«

Ani jedna, ani druhá z těchto historek nejsou pro zasmání. Chtějí konstatovat jen dvě věci: předně, že nový generální ředitel UNRRY si hledá své vlastní, třeba neobvyklé, avšak účinné cesty k tomu, aby pomohl těm, kteří pomocí potřebují; za druhé, že místo, aby se sypalo zrní, když je ho tolik třeba a když se sypat může, sypou se v přebytku množství statistiky, papír a dobré rady. Čas letí, statistiky se stávají nesprávnými, poněvadž se šplízny vyprázdňují, a zůstává pravdivé jen jedině zjištění, že hlad jde světem. V nejtemnějších barvách líčí bývalý prezident Herbert Hoover, kolik milionů lidí umře hladem během několika příštích týdnů, nepříjde-li okamžitá pomoc. President Truman prosí své krajany, aby pomohli, aby šetřili chlebem, rolníkům slibuje, že odvedou-li ihned pšenici ze svých zásob, že jim bude přidáno 30 centů na bušlu, nařizuje úspornější vymlánění obilí, zastavuje transporty ječmene, určené pro pivovary, rekviruje v pravém slova smyslu obilí nahromaděné v sýpkách farmářů. La Guardia volá: »Vypravte i ty nejmenší lodi, které snesou cestu na moři, do míst trpících hladem, tak jak to udělali Angličané u Dunkerque! Zachraňte svět od nejšerednější a nejhaněbnější smrti hladem!«

Sto nejváženějších lidí ve Spojených státech v čele s bývalým generálním ředitelem UNRRY Herbertem Lehmanem podepisuje manifest, ve kterém žádají zavedení přidělové ve Spojených státech, jen aby se co nerychleji nashromáždily zásoby pro ty, kteří jsou ohroženi. Není jediného rozhlasového komentátora, který by se k tomuto svolání nepřidal. Americký člověk chce pomoci. Jako vždycky, když je zle. Jak to tedy, že chodí věci je tak pomalý, že se už objevují mávnutí rukou, která mají znamenat: pozdě? Jak to, že k této hrozné bídě vůbec mohlo dojít? Tady se ovšem číslicům vyhnout nelze.

Špatné počty

Roku 1943 měli čtyři největší výrobci pšenice: Spojené státy americké, Kanada, Austrálie a Argentina ve svých sýpkách na 45 milionů tun pšenice. Bylo to právě o 33 milionů tun víc než kolik zásob všechny tyto země mívaly průměrně před válkou. Těto číslice se ovšem nejdříve ulekli farmáři. Mnoho pšenice znamená horší ceny. Bylo však možno obracet pšenici v maso. Masa bylo třeba nejen pro domácí spotřebu, ale, a to hlavně, pro milionové armády. A maso v poměru k obilí bylo daleko lépe placeno. Tento obrát ovšem znamenal, že se zásoby rychle ztenčily. V Argentině neměli uhlí, topili tedy pšenici. K vojenským účelům bylo třeba lihu a syntetické gumy. Obojí bylo možno vyrobit z pšenice.

A na konec: zlepšené platy znamenaly, bez ohledu na listkový systém, větší spotřebu moučných výrobků.

Avšak roku 1943 nikdo nepomyslel na to, že 45 milionů tun, které vlastně měly být pojištěním proti hladu po válce, se pro důvody, o kterých právě byla řeč, ztenčí roku 1946 ve čtyřech zemích, které měly svět před hladem zachránit, na nějakých 22 milionů. Bylo-li mylné počítání těch, kteří roku 1943 počítat měli, byl nepředvídaný zásah, kterým příroda v letech 1944 a 1945 zařídila, že roku čtyřicátého šestého svět hladoví. V těch letech totiž byl takový nedostatek vláhy, že se pšenice urodilo daleko pod průměr let mírových. A v těch letech také (na podzim roku 1944 a z jara 1945), kdy válka byla na vrcholu, zůstalo mnoho polí ladem.

Čeho se nedostává

V Evropě (bez SSSR) se vyrábělo před válkou pšenice a žita průměrně 56 milionů tun; roku 1944 se vyrobilo 46 milionů, roku 1945 však jen 31 milionů. Předválečná výroba nestačila; bylo třeba dovážet ročně ze zámorí skoro 4 miliony tun obilí. Bylo vypočítáno, že by letos Evropa potřebovala dovézt ze zámorí nějakých 16 milionů tun pšenice a žita. Při tom by však byly evropské zásoby o 25% menší, než jaké Evropa měla obvykle v míru. Indie, Čína, Francouzská Severní Afrika, Jižní Afrika, jsou postiženy ještě hůř než Evropa. V Indii přibývá ročně průměrně 5 milionů lidí. Lidé se tu rodí rychleji, než je možno vyrobit potraviny pro ně. V této nešťastné zemi 70% ze 410 milionů obyvatel se živí rolnictvím; při tom však těch 70% lidí žije z ruky do úst, neshromažďujíc pro sebe ani pro jiného zásoby. Když roku 1942 Japonci obsadili Burmu, odkud se předtím vozilo ročně jeden a půl milionu tun rýže do Indie, vypukl v Bengálsku hladomor, jaký i na Indii byl neslýchaný. Na ulicích bez pomoci umírali lidé. V ostatních zemích, o kterých právě hovoříme, byla situace jen o to lepší, že obilniny bylo možno nahradit jakž takž jinými potravinami. V Jižní Africe však byla sklizeň pšenice roku 1945 o 40%, v Severní Francouzské Africe o 70% menší než průměrně před válkou. Bylo vypočteno, že by bylo letos třeba do zemí, které samy nesklidily dost obilí, přivést alespoň 32 milionů tun pšenice a žita — tedy o 8—10 milionů tun více, než kolik leží v sýpkách čtyř spasitelů hladového světa. Papiroví statistici tento stav tlumočí tak, že na světě chybí 10 milionů tun pšenice.

Maso, tuky, cukr

Kdo by však dal na tyto statistiky, musel by se zachvět beznadějí. Zkoumejme, zda není pšenice jinde než v amerických, kanadských, argentinských a australských sýpkách. Během války se zvětšil počet vepřů ve Spojených státech amerických o 40%, drůbeže o 33% a hovězího dobytka o 20% proti stavu z let 1935—1939. Ještě dnes se dává na výživu těchto zvířat 114 milionů tun obilí (z toho 9 milionů pšenice). K výkrmu stejného počtu zvířat se spotřebuje ve Spojených státech amerických čtyřikrát tolik obilí jako v Evropě: čili evropský vepř dostává ve své potravě jednu čtvrtinu toho z obilnin, co vepř americký.

Vraťme se na chvíli od zvířat k lidem. Americký občan snědl před válkou průměrně ročně asi 60 kg masa; roku 1945 už snědl 63 kg a dnes, kdy lístky na maso byly zrušeny, spotřebuje americký občan 72 kg masa ročně. Jen pro srovnání: na jednoho obyvatele střední Evropy připadalo před válkou asi 20 kg masa ročně. Zjev zajisté pozoruhodný: americký občan jí v době, kdy hlad kráčí světem, lépe než jedl v době hlubokého míru a světového blahobytu. Není to jeho vina ani čnost. Peněz má dost (za války vydělal a ušetřil, poněvadž nemohl kupovat, čeho by si byl v míru dopřál) a nyní si dopřává. Paní Dorothy Thompsonová, nejlepší americká novinářka, rozhořčeně vypravuje o tom, že Američan je ochoten dnes zaplatit 7 dolarů za americké národní jídlo: beefsteak. Sedm dolarů je 350 československých korun. A vypočítává, že

Američané utratí za jídlo dvakrát tolik jako roku 1939. Roku 1945 Američané snědli za půl miliardy cukroví, vypili za miliardu nealkoholických nápojů a najedli se za miliardu dolarů zmrzliny. Za jídlo utratili celkem 31 miliard dolarů. Přitom však bylo těžko dostat máslo. Nebylo totiž smetany, ta byla zmlsána. Bylo vypočítáno, že 12% všech potravin, které roku 1945 snědli, byly více méně pamlsky. Je to reakce na doby, které Američani pokládali za omezení. Ale také touha zvýšit životní standard. Roku 1945 obsahovala denní potrava Američana 3250 kalorií; roku 1946 se zvýšil počet kalorií na 3360. V západní Evropě připadá na jednoho obyvatele 1800—2300 kalorií, v Československu 1400—1800 kalorií, v bývalých nepřátelských zemích asi 1000—1200 kalorií, v Indii 700 kalorií.

Zmenšení zásob ve světových špýcharech znamenalo tedy zvětšení počtu vepřů, hovězího dobytka a drůbeže v zemích, od nichž se čekala spása hladového světa. Neviditelná ruka lidské lhostejnosti k osudu bližního zvětšila počet beefsteaků na jednom konci světa tím, že zmenšila kousek chleba, právě ten kousek chleba, který by zachránil od hladu bližního na druhém konci této zeměkoule.

Aby však míra bídy byla dovršena, stalo se, že i výroba tuků se neobyčejně zmenšila. Před válkou se dováželo do Evropy a do Ameriky z Mandžuska, z Holandské Východní Indie, z Filipin a Malaje jedna a tři čtvrti milionu tun pozemního oleje. Letos bude z těchto zemí vyvezeno sotva 250—300.000 tun. Během války přestal úplně lov velryb. Tím ovšem také vyschl jeden z dobrých zdrojů tuků. Připočítáme-li k tomu velký pokles výroby živočišných tuků v Evropě, máme jasný obraz: prudký pokles spotřeby. Ve střední Evropě tak prudký, že na jednoho jejího obyvatele nepřipadá dnes průměrně víc než 4 kg tuku ročně.

I cukru je málo. V Evropě byl takový nedostatek hněviv, uhlí potřebného k zpracování cukru, pracovních sil, že bylo loňského roku vyrobeno o 50% cukru méně než před válkou. Ovšem i zde přispěly k poklesu výroby neobdělávané lány polí, které patrně letošního roku už budou osazeny. Proto také, pokud jde o cukr, jsou výhledy pro rok 1946 mnohem lepší, než na příklad pokud jde o výrobu tuků.

Stará se někdo o hladové?

Roku 1942 vytvořili spojenci tak zvaný Combined Food Board, orgán, který se měl starat, aby potravin pod kontrolou spojenců bylo co nejlépe využito k vedení války. Členy tohoto orgánu byly z počátku Velká Británie a Spojené státy, později také Kanada. Když válka skončila, tento spojenecký orgán nebyl zrušen. Avšak jeho funkce se okolnostmi změnila: měl se stát fórem, kde by bylo možno přednášet plány a doporučení, pokud se tkne výroby, opatrování a distribuce potravin v době bídy. Jeho funkce má skončit 31. prosince 1946. Jinou takovou institucí je Hospodářský výbor pro pomoc Evropě. Jeho úkolem je zajistit výměnu informací a hlavně povzbudit vzájemnou výměnu statků v Evropě samé, aby se tak zmenšila potřeba dovážet ze zámorí. Toto jsou vedle organizací dobročinných (jako na př. UNRRA) hlavní organizace, jejichž úkolem je pomoci světu z bídy v krátké době. A aby se bída netáhla léta a aby se neopakovala, tomu má zabránit Potravinová a zemědělská organizace. Jejím úkolem, nejstručněji řečeno, je světové plánování výroby potravin a zemědělských výrobků. Dobrá vůle těchto organizací je jejich snad opravdu nejslechetnější vlastností. Sepjaté ruce bývalého prezidenta Spojených států Herberta Hoovera a výkřiky a bouchání na stůl rozhořčeného La Guardií jsou však znamením jejich nedostatečnosti.

Combined Food Board jistě svou funkci během války konal výtečně. Ale to byla válka. Včas nedodané potraviny by bývaly znamenaly pro toho, kdo nezadržil jejich dozdání, nejméně postavení do pozoru, zastavený postup nebo všechno to ostatní, čím se na vojně doprovází nesplnění rozkazu. V míru nedodání potravin včas znamená jen hlad.

V tom je ten rozdíl: ve válce se jelo po cestě vyježděné přesností rozkazů, v míru se bloudí po stezkách dobré vůle a srdcervoucím domlouvání.

Slyšel jsem jednou, když byla řeč o tom, že zásob je málo a že by na každého z nás mohlo dojít:

»My máme po starosti, my se známe se sudoměřským mlynářem.«

Jak málo se toto uspokojení liší od labužnického zamaskování nad sedmidolarovým beefsteakem!

Temperamentní La Guardia před nedávnem shrábl se stolu doporučení a statistiky, a začal lát celému světu, že není s to se alespoň v jedné věci spojit: v účinné obraně proti hladu. Je opravdu na podiv, proč si představitelé tohoto světa, alespoň v přestávce svých jednání o posunování hranic, o reparacích a jiných věcech, na kterých se dosud nebyli s to dohodnout, proč si nepoložili otázku, zda by nebylo slušné na chvíli se sesednout dohromady a bez ohledu na prestiž, na vysokou politiku a diplomacii, si spočítat, co každý z nás je s to rychle a bez otálení půjčit, dát nebo prodat ze svého, aby se k smrti hladovějící lidský tvor mohl najíst.

Snad by opravdu stálo za to jednou i v politice počítat s obyčejným člověkem.

Literatura a umění

Film jako úřední umění

Nepochybuji, že nadpis by mohl právě tak znít: film jako úřad a umění. Do té míry je naše filmové konání prostoupeno úřadem. V takovém měřítku se úřední počinání včetně svých zlovyků zahníždilo v zestátněném filmu. A jak by také mohlo být jinak? Je snad někdo překvapen?

Pro všímavé pozorovatele filmového vývoje v Československu (prvním a druhém) a v protektorátě nebyly zásahy »státu« do kinematografie považovány právě za nejšťastnější a nejneomylnější. Nikdo nás konečně nenutil věřit v tuto neomylnost. Mohli jste z důvodů věcných nebo z přesvědčení stranického zákroky schvalovat nebo jim odporovat. Jako podnikatel ses mohl cítit poškozen, jako národohospodář, umělec, theoretik prezíran. Záleželo na tobě, chtěl-liš vidět chybu ve vládě, v parlamentě, v ministerstvu nebo v referentovi. Záleželo na tvých pochybnostech nebo tvé jistotě, shledával-liš raději vinu ve vyšší nebo nižší instanci. Jen krátkozraký byl ve svém nitru přesvědčen, že státně-politická filmová hlediska či státní zájem nebo nezáměr o film byly skutečně hledisky, zájmem nebo nezáměrem tak abstraktního celku jako je stát.

Tato situace se změnila od chvíle, kdy film je tělem duší spjat se státem. Abstraktní společenství příslušníků téhož národa rozhoduje o kinematografii. Vždyť ji vlastní podle litery i podle skutečnosti. Řeknu-li dnes: filmový výrobce, zašleptal jsem si u sebe snad zároveň už i slovo: stát. Filmová politika je kus státní politiky. Povstane-li vykonavatel či správce třeba jen dílčího úseku naší kinematografie a hovoří o svých filmových plánech, o minulosti a přítomnosti, slyšíte, jak mu cosi našeptává: Film je stát, i já jsem strůjce filmové politiky, tedy — stát a film jsem já.

Je podivuhodné, jak doba umí hluboce změnit poměry. Před několika lety byl výrobce filmů právě jen výrobcem filmů, filmový kritik jenom kritikem, referent ministerstva jen referentem, režisér režisérem, ministr odpovědným správcem resortu. Sloužili lépe nebo hůře státu, byli jeho služebníky a tedy i lepšími nebo horšími služebníky a pomocníky filmu. Sotva však propadli myšlence, že film nebo dokonce stát jsou oni.

V rozsahu svých oprávnění konali dílo organizační, umělecké, dozorní. Nenapadlo je, že jsou obdařeni posvátnou nedotknutelností. Nebyli proto valně překvapeni, že byli kritizováni. Považovali to za samozřejmý, třeba ne právě příjemný úděl odpovědného člověka.

Jak zvláštní, představíme-li si, že doba se posunula jenom o několik let a že se stala jen změna v organizaci, méně už v lidech a v jejich duchu mimo symboly ducha, jež někteří nosí okázale a zjevně. Pravda, tenkrát nebyli ještě režiséři ani kameramani státními úředníky. Nezmiňovali bychom se o těchto změnách, zdá se však, že znamenají cosi významného, když tu a tam určitá míra nedůtklivosti svědčí o neoblíbené kritice.

Nemějme nikomu za zlé, domnívá-li se, že slouží věci více nedůtklivostí, zavrčení či mlčení — s podmínkou, že i ti, kteří přihlížejí a vidí věci jinak i posuzují službu státu a státnímu filmu jinak, si činí jakýsi nárok na podílnictví na statcích tohoto státu. Snad i oni chtějí vidět a domnívat se, že státem není jen přednosta úřadu a podobně, ba dokonce docházejí i k závěrům nanohem podivnějším.

Domnívají se totiž, že nesluší sklánět hlavu před fiktivním obrazem postátněného filmu více než je třeba. Státní film je jim programem, smyslem, cílem. Nikdo je však není s to přesvědčit, že kterýkoli z vykonavatelů filmových úkolů jakkoli vysoko postavený je personifikací státního filmu. Ať zplnomocněnec, ať dramaturg, ať sekční šéf, jsou právě jen správci svých pracovních úseků. Instituce státního filmu nemá moc zastřít jejich praktickou činnost, a pokud mluvíme o odpovědnosti — má právo zvýšit ji.

Rozkaz a úřední či příkaz umělecký?

Ve státním filmu nesměhuje tedy aktivita jakýmsi nespoutaným proudem, v němž vše a všichni jsou stmeleni v nepřehledný celek. Tím méně však lze se smířit s nějakým vývojem, který by filmu, třebaže státnímu, dával s úřední strany povahu, filmu nepřiměřenou. Ani státní film není nic než film. Ani stát ani jeho pověřenci nezmění jeho psané i nepsané zákony. Není ani hodnosti ani moci, která by otřásla podstatou filmu. Může film poškodit, zdiskreditovat, zdržovat jeho vývoj, avšak natrvalo nelze ani jménem státu vložit nedůstojný chomout na bedra filmu. Cokoliv se děje proti filmu, proti filmovému vývoji, jakékoli zpátečnictví, musí být odkryto. Právě státní film musí mít účtu ke všem silám, které konstruktivně pomáhají potírat soukromokapitalistický nešvar, prodírající se také do nové doby.

Mezi prvními cíli, jež je třeba v zájmu státního filmu vybojovat, je účta k vnitřnímu přesvědčení jako jedinému příkazu ve věcech uměleckých. Není tato věc nepatrného dosahu, když víme, že o zestátněný film se dělí úřad a umělec. Ve sféře, kde politický van vše proniká, úřad i umění, a tu zrychluje a prohlubuje, tu zase znesnadňuje a zakaluje tak vývoj, znamená každý úspěch lepšího vnitřního přesvědčení pronikavé vítězství filmu. Vše ostatní je reakce a stín.

Státní film je v nebezpečném postavení přijímáním rozkazů dvou druhů. Jedny jsou příkazy, jež prýští ze základních a neměnných zásad o filmu vůbec. Druhé jsou živé, věčné a napájejí se ze zdrojů, z nichž pije umění. Druhé jsou napájeny z kalamáře a končí ve škrtu pera.

Je asi těžké sloučit ideálně zájmy úřadu a zájmy umění, není-li úřad a místo, hájící zájmy a potřeby umění, téžoh přesvědčení. Umění totiž nesmí a nemůže dbát ani domluv, ani slibů, ani lákadel nebo hrozeb z vnějšku. Úřad má svědomí jinak utvářené a jeho neústupnost je podivuhodně pružná. Úřad státního filmu může tak dát souhlasné ano, kde umělecký strážce volá hlasitě a odůvodněně ne. Úřad nemá sice moci učinit umělecký zázrak, avšak film se přesto stane skutkem.

Přesto, že státní film sůčtoval »jednou a provždy« s libovůlí a postranními vlivy.

X. Y. Z.

Život a instituce

Ivan Viden

Rozprava o veřejném mínění

I u nás je uváděn v život Ústav pro výzkum veřejného mínění, abychom pro novou strukturu svého státního zřízení využili nástroje, který se ve všech demokraciích světa stále více vžívá jako součást státního ústrojí. Vznikla však ovšem zároveň řada theoretických i praktických problémů zásadní i dílčí důležitosti a slyšeli jsme již mnoho velmi přívětivých i několik zamítavých stanovisek ke vzniku této nové instituce u nás.

O významu výzkumu veřejného mínění se diskutovalo nedávno živě i na západě. Z hlasů našich i zahraničních kritiků i obhájců výzkumu jsme si jako nejzajímavější zaznamenali názory dobrovolných spolupracovníků Čs. ústavu pro výzkum veřejného mínění p. Dr. Dvořáka a p. Váchy, ze zahraničních odborníků p. T. A. Marshalla, profesora na London School of Economics, paní Mary Adamsově, bývalé vedoucí oddělení vnitřního zpravodajství v britském ministerstvu informací a Dr. Gallupa, ředitele Amerického ústavu pro výzkum veřejného mínění.

Učinili jsme tak v podobě diskuse, jak by asi byla vedena v oblíbeném britském brains-trustu, kde si dokonce britský rozhlas z Londýna přepínal na New York, přibíraje tak do hovoru Dr. Gallupa.

Dr. Dvořák:

Uvítal jsem vznik Čs. ústavu pro výzkum veřejného mínění a přihlásil jsem se za dobrovolného spolupracovníka. Domnívám se, že výzkum veřejného mínění je požadavkem moderního státu a vidím v něm cestu k dokonalejší demokracii: jeden z prostředků, jak usnadnit průchod vůli lidu. Dosavadní způsoby zjišťování vůle lidu byly nedostačující. Upřímně řečeno, zdá se mi, že mnoho věcí, které se tisknou v novinách, je stranických.

Marshall:

Docela s vámi souhlasím. Již dlouho jsme se snažili, abychom odhalili skutečná fakta o sociálních podmínkách a společenských problémech. Ale většina dřívějších výzkumů se zabývala fakty, a nám dnes jde spíše o měření mínění, o zachycení reakcí a motivů. Odpověď však záleží v tom, jak vědecky přesné jsou výsledky. Snad by o tom mohl něco říci Dr. Gallupa?

Vácha:

Nedávno jsme se, pane Gallupe, u nás dočetli, jak jste předpověděli volební výsledky v Anglii, v Americe, ve Francii a ve Švédsku. Byli jsme překvapeni, že skutečný výsledek se lišil od výzkumu jen asi o 3%, není-liž pravda?

Dr. Gallupa:

Skutečně jsme předpověděli výsledky voleb v Anglii průměrně až na 1% přesně, ve Francii, kde pracujeme pod jménem Francouzský ústav pro výzkum veřejného mínění, s rozdílem 3%.

Dr. Dvořák:

Provádíte, pokud vím, výzkumy podobně jako u nás v rámci výzkumové skupiny. My ji nazýváme reprezentativní skupinou.

Dr. Gallupa:

Vždy užíváme reprezentativní skupiny. Kde je dost široká a správně zvolená, je malá možnost omylu. Zjistili jsme, že není větší než tříprocentní rozdíl v přesnosti,

dotázeme-li se 1.500 lidí, či zkoumáme-li mínění patnácti milionů. Laikovi se ovšem zdá, že tato reprezentativní skupina je příliš úzká.

Dr. Dvořák:

My ovšem máme značné potíže se stanovením reprezentativní skupiny, neboť nám často chybějí statistické podklady. Po skončení války se udály velké přesuny obyvatelstva, spojené s odsunem Němců z pohraničí a ty ještě nejsou statisticky zachyceny.

Marshall:

Skutečně největší obtíží výzkumu je stanovení správně výzkumové skupiny; je to nákladná věc a zabere mnoho času. Jiná obtíž je se správným stanovením otázky. Vidíme někdy při výzkumu veřejného mínění snahu dostat odpovědi na složité problémy, při čemž se kladou nedostatečně formulované otázky.

Paní Adamsová:

Řekla bych, že metody nejsou ještě zcela dokonalé. Ale zastávám stanovisko, že nové metody jsou mnohem lepší než ty, jimiž měly být dříve zachycovány společenské skutečnosti.

Vezměte na příklad poštu, kterou dostává poslanec, dopisy, které jsou zaslány redakcím novin, otázky, které kladou posluchači po přednáškách a často i úvodníky — zachycují skutečné průřez veřejným míněním?

Vácha:

Dosavadní prostředky zjišťování mínění lidu byly opravdu nedostatečné. Myslím, že budou-li se vládní činitelé říditi vyjádřeným míněním, stane se lid ve zvýšené míře účastným na výkonu politické moci, v zákonodárství a ve správě veřejných záležitostí vůbec. Veřejné mínění nebude už jen kritikem, ale stane se i kladným prvkem ve státě.

Marshall:

Je správné, že se výzkumu dostává stále více pozornosti vlády, která chce odhaliti duši lidu, nebo — mám-li to říci lidově — vědět, kde lidi tlačí bota; chce vědět, zda lidé souhlasí s určitým programem a zda jej vcelku přijímají či ne.

Vácha:

Řekl jsem, že je výzkum nutný hlavně v zájmu lidu, že se tak více lidí zúčastní na řešení společných problémů. Ale musím souhlasit i s vámi, že výzkum je nezbytný pro demokratickou vládu: ukáže jí, jak lid bude reagovat na některá opatření, umožní zákrok proti mylným názorům a vůbec dá lepší obraz o veřejném mínění než tisk a parlament.

Dr. Dvořák:

V Americe je systém lidového zastoupení podobný našemu — myslím totiž na americkou sněmovnu reprezentantů a na naše Národní shromáždění. Tož, pane Dr. Gallupe, shledali jste, že je mínění poslanců totožné s tím, co si myslí lid a co tedy zjišťujete ve svých průzkumech?

Dr. Gallupa:

Vůbec ne. Sněmovna se často mýlila v pojmání veřejného mínění. Tak na příklad před vstupem naší země (Ameriky) do války byla nejaktuálnější otázkou povinná branná služba. Tehdy se kongres domníval, že převážná část veřejnosti je proti odvodům. Názor kongresu byl 20:1 proti. Současně jsme však my zjistili, že většina občanů Spojených států byla otázkou povinné služby příznivá.

Dr. Dvořák:

A je možné, že by váš ústav byl schopen přímo ovlivňovat zákonodárství?

Dr Gallup:

Nikdy jsme na to nemysleli. Naše práce se začíná i končí zjišťováním fakt o veřejném mínění.

Dr Dvořák:

Rád bych se přece jenom zeptal, zda by výzkum veřejného mínění mohl nějak nahradit kongres. Bylo by možné, aby nějaká taková televize přenášela hlasy různých stran a že, řekněme, stisknutím tlačítka bychom dostali hlas každého, kdo by právě poslouchal.

Dr Gallup:

Ve Spojených státech se pracuje na zlepšení systému, který by umožnil lidem, aby hlasovali o jakémkoliv problému; výsledky tohoto hlasování by se pak v několika vteřinách zachytily v ústřední rozhlasové stanici. Ale opakují: náš ústav nikdy nechce nahradit kongres.

Vácha:

Ve Velké Británii pracuje kromě vašeho ústavu, pane doktore, ještě vládní ústav pro výzkum veřejného mínění. Prosil bych paní Adamsovou o bližší informace.

Paní Adamsová:

Ústav se jmenuje Social Survey a je to vládní organizace; sbírá fakta, která zajímají vládu, a zjišťuje mínění, která se k takovým faktům vztahují.

Dr Dvořák:

Vaše výzkumy tedy ukazují cestu ministerstvům, aby měla jejich propaganda správný účinek.

Paní Adamsová:

Nemám ráda slovo propaganda. Výzkumy dávají informace o faktech i mínění a umožňují vládním úřadům, aby pracovaly skutečně výkonně. Teprve od vypuknutí války užívají vládní resorty materiálů výzkumu pravidelně. V obchodních místech se těchto method užívá již mnohem dříve.

Dr Dvořák:

Myslím, že se lidé obávají slova propaganda nejen v Anglii, ale i u nás. Bojí se, aby výzkumy nesloužily jednostranně. U nás bude ústav kontrolován poradním sborem vědeckých pracovníků po stránce užití method i zpracování výsledků. Každému členu Národního shromáždění bude materiál ústavu přístupný. Jak je to s touto kontrolou v Anglii?

Paní Adamsová:

Social Survey provádí výzkumy veřejného mínění jen o těchto opatřeních, která vládě přikázal parlament. Jinou pojistkou je, stejně jako u vás, že každý člen parlamentu může nahlédnout do materiálů ústavu. Tak je vyloučeno, aby se cokoliv dělo za zády parlamentu.

Dr Dvořák:

A bylo by v Anglii možné, aby výzkum veřejného mínění převzal funkci parlamentu?

Marshall:

Myslím, že se to nestane. Vezměme na příklad polance. Provedeme-li individuálně výzkum jejich mínění o nějakém problému svou výzkumnou technikou, dostaneme určité výsledky. Je-li provedena debata v naší dolní sněmovně o stejné věci, nebudou výsledky kolektivního hlasování totožné s výsledky výzkumu. Je to nepochybně tím, že debata umožňuje jednak zintenzívnění mínění, jednak vzájemnou interakci mezi míněním jednotlivých členů parlamentu. Konečně zde padá na váhu i tak zvaná psychologie davu. Proti tomu výzkum veřejného mínění je příliš suchý. Většinou nelze sčítati matematicky mínění a je proto, podle mého názoru, metoda debaty nebo diskuse lepší.

Dr Dvořák:

K demokratickému vládnutí lze přispět oběma způsoby. Víte však dobře, jaký význam měla a mají lidová hlasování v demokrat. zemích, ve Švýcarsku, Francii i jinde. Tato hlasování jsou v mnohých směrech podobná našemu výzkumu: vyskytne se problém, o němž je spousta protichůdných mínění, a aby bylo možno jej řešit, dovoluje ústava předložiti tento problém občanům. Když jejich odpovědi shromáždí, problém vyřídí demokraticky zvolená vláda. Dobře provedený výzkum veřejného mínění může nahradit hlasování do značné míry.

Marshall:

Je ovšem nutné, aby byla veřejnost plně informována. Obávám se však, že kdyby na místo aktivního, vzrušujícího volebního procesu nastoupil výzkum veřejného mínění určité, počtem ohraničené skupiny lidí, oslabilo by to politickou odpovědnost.

Vácha:

Trvám na tom, že je důležité vědět, co si lid myslí. Nejen proto, aby se odhalily jeho postoje, ale aby se uplatnily nové myšlenky; ne nadarmo se říká: hlas lidu — hlas boží. Já se však odvažuji dokonce tvrditi, že je pro věc méně důležité, zda lidé mají pravdu či ne. Je přece nutné znát všechna mínění, i bláznivé nápady některých lidí. Určitý směr vládní politiky může snad být logický a správný sám o sobě. Není-li však přijatelný pro mínění mas (třeba z nesprávných důvodů), není takový směr správný. Je dobře rozlišovat fakta a mínění; ta se velmi často prostupují.

Marshall:

V tom s vámi souhlasím. Je třeba brát v úvahu všechna mínění, i pochybená. Je nutné pro vládu, aby si uvědomila, jak velký odpor bude muset překonat. Pak může lépe fídit svá rozhodnutí a opatření učinit v soulase s vůlí lidu. Vycítil jsem při studiu uveřejněného i neuveřejněného materiálů výzkumu veřejného mínění za války, že anglická vláda mohla vládnout hladčeji.

Vácha:

V tom smyslu je dobré, že náš ústav bude institucí státní. Je tak zaručeno, že bude pravidelně užívat výsledků výzkumu a zajistí si tak styk s veřejností. To znamená i s tou, která není organizována v politických stranách. Bylo by ideální, kdyby závažná rozhodnutí vlády a zákonodárného sboru se dala teprve tehdy, až bude známo veřejné mínění. Setkal jsem se jednou při provádění výzkumu s obavou, zda výzkum není nástrojem k tomu, aby si lidé mysleli, co by si vláda přála.

Paní Adamsová:

U nás nemají ústavy pro výzkum veřejného mínění propagační funkci.

Dr Dvořák:

Ani u nás nemá mít ústav funkci propagační. Jak řekl správně Dr Gallup, jeho funkce se začíná a končí zjišťováním fakt o veřejném mínění. Konečně by to ani nebylo při jeho rozsahu možné. V plném rozvinutí pracovním nebude mít náš ústav více než deset stálých zaměstnanců. Opírá se o mohutnou síť dobrovolných spolupracovníků, kteří nabídli ústavu své služby s nadšením, neboť viděli, že je dobrým nástrojem demokratického státu. Ani nemohly být všechny přihlášky přijaty. Pokuším se ještě krátce shrnouti všechny body, o nichž jsme mluvili. Hovořili jsme o vědecké přesnosti a myslím, že jsme se dohodli, že technika reprezentativních skupin — v teorii dokonalá — může narazit v praxi na obtíže, nestanoví-li se reprezentativní skupina správně. Částečně mohou též nastat obtíže, nejsou-li správně formulovány otázky.

Shodli jsme se, že lze výzkumu veřejného mínění dokonale užívat, je-li občan dosti zkušený a informovaný. Jsou jistá nebezpečí zneužití, ale pokusy o takové zneužití by mne nikdy neodradily od provádění tohoto výzkumu. Toto nebezpečí potlačíme na příklad tím, že nebude žádný ústav pro výzkum veřejného mínění znemonopolisován, že výsledky výzkumu budou uveřejňovány, aby se tak mohlo vyvrátit to, co se za veřejné mínění vydává, a hlavně — že si udržíme zdravý, svobodný a vzdělaný demokratický systém.

Dr. Jan Lowenbach

Americké veřejné mínění o nás

Americké noviny měly o nás za války vysoké mínění. Československo stálo v dobrém, stabilním kursu. Češi se nedali od Němců zkrušit. Bojovali na straně Spojenců. Do Ameriky jezdil oblíbený Masaryk, v Londýně vedl vládu spolehlivý Beneš. Lidice vzbudily hrůzu a obecný odpor — zkrátka byli jsme národ, který si zasloužil sympatické pozornosti.

Tato situace se poněkud změnila, když jsme roku 1943 uzavřeli smlouvu se Sovětským svazem. Američané, stejně jako Angličané, neviděli Beneše rádi v Moskvě, poněvadž se báli rozšíření ruské zájmové sféry, v jejímž pozadí hrozilo a dosud hrozí strašidlo komunismu.

Po skončení války se situace přiostrčila ještě více a tento proces není dosud úplně skončen v náš prospěch. To souvisí především s politikou obecnou a pak s rozdělením okupačních pásem v Německu. Američtí korespondenti se dostávali do Čech a posílali svým novinám reportáže, nad kterými americkým čtenářům vstávaly vlasty rozhorlením. Ojedinelé incidenty, jichž v prvních měsících po rusko-americké okupaci bylo habaděj, byly vytrubovány do světa a presentovány s tendenční zaujatostí; drobné přehmaty vojáků a podřízených autorit byly zveličovány a generalisovány, a bylo vskutku nebezpečí, že Čechoslováci se dostanou do špatné pověsti. Teprve po měsících se situace poněkud zlepšila, díky několika nezaujatým novinářům, kteří přišli později, a o Československu už něco věděli, jako Maurice Hindus, Ralph Parker, Alvarez del Vayo a j.

Ale přišly další věci. Především nucený odsun Němců a nacionalisace. Tyto dvě politicko-hospodářské akce vzbudily v určitých amerických kruzích značnou reakci. Falešní humanitáři všech odstínů náboženských a politických přiřadili se s podivuhodnou solidaritou k bývalým izolacionistům a k zástupcům tak zvaných zajištěných zájmů majetkových. Začaly se množit výtky proti nedemokratičnosti a brutalitě československé praxe politické. Pozadí těchto invektiv není tak prosté. Jeho souvislosti s podobnými proudy v Anglii jsou sice zřejmé, ale mají i speciální důvody americké. V kruzích německo-amerických, polských a maďarských je stále mnoho nepřejných i vlivných živlů, které využívají každé příležitosti, aby poukazovaly na zlé Čechoslováky, že ohrožují demokratickou myšlenku Západu a pokoj sousedů. »Letters to the Editor« ve vedoucích amerických denících se množily a redakce těchto listů neměly a nemají tolik smyslu pro odpovědnost, ani tolik času a ohledu, aby si všechny tyto tendenčně zabarvené zprávy ověřily. Tu a tam se na ně odpovídalo se strany soukromé i vládní. Přesto nutno si priznat, že způsobily mnoho zlého. Nelze zapominat, že průměrný americký čtenář čte velmi povrchně a je v podstatě lehkověrný.

Tyto věci musíme mít na mysli, kdykoliv zde něco důležitého podnikáme. Americký tisk, rozhlas i vláda čtou a kontrolují všechno a nedají si vzít právo kritiky.

Jsme pod stálou kontrolou a americký lid si svoji svobodu a volnost posudku žárlivě střeží. Noviny otisknou takřka každý věcný, přijatelně psaný výklad o sporné aktuální otázce; ale právě tak — rády či nerady — otisknou i věcnou odpověď je-li presentována stručně, zajímavě a přesvědčivě. Příležitost k takové odpovědi nesmíme nechat nikdy nevyužítu. A nesmíme si pranic dělat z toho, když redakce odpověď neotiskne. Mívá k tomu různé důvody — ale mnohdy stačí, když si redakce dopis přečetla, i když jej neotiskne. Dá si příště na původního pisatele pozor — ba někdy i za upozornění zvlášť poděkuje.

Demokracie, svoboda, svobodné podnikání, americký způsob života — všechna tato hesla ovládají v Americe veřejný život. Národové i politikové si musí nechat líbit kritiku svých činů sub specie těchto hesel. Jenže do rámce těchto hesel znásilňují se mnohdy i prosté skutečnosti. Kdykoli n. př. Henry Wallace, jeden z nejryzejších liberátů amerických a zastánce New Dealu a blahobytu obyčejného člověka pronese nějaký veřejný projev, může být jist, že určitý tisk se naň vrhne a prohlásí jej za nebezpečného komunistu. Nejmocnější zpravodajská společnost Associated Press hlásá svobodu tisku a kritikuje svými zpravodaji její nedostatek u jiných národů, zatím co sama své informace často tendenčně zabarvuje. Proti tomu není jiných zbraní než zase veřejná diskuse. To je ohromná ctnost a výhoda tisku a veřejného mínění amerického vůbec, že takovou diskusi snese, ba že ji i vítá a propaguje. Ale činí tak vždy slušnou a věcnou formou.

Pro nás z toho vyplývají leckterá naučení. Na Americe nám mnoho záleží. Přes leckteré výstřelky demokratické praxe je to naše učitelka v theorii i praxi. Můžeme se na ni dívat kriticky, ale vždy s uctivým pozorem a se snahou o pochopení jejich zvláštností, které vyplývají z její historie a ze složitosti a zvláštností jejího obyvatelstva a jeho psychologie.

Veřejné mínění americké má ohromný vliv na věc veřejné, vnitřní i vnější. Často neopatrné slovo cizího novináře nebo politika může v presentaci a v komentáři amerického tisku způsobiti nedozírnou škodu. Na některé věci jsou Američané velmi citliví: na nesnášenlivost náboženskou a rasovou, na nesolidnost obchodní, na omezování osobní, listovní, fečnické, veřejné svobody. Odsun Němců n. př. musí se jim stále a stále vysvětlovat jako historická a politická nezbytnost (smysl historický je tam velmi slabý). Nacionalisace se přiči jejich individualistické koncepci a smiřují se s ní velmi těžce. Ale dáte-li se s nimi do rozumné, klidné a slušné debaty, porozumějí a dají se přesvědčit. Ovšem vyvarovat se zbytečným chybám a překotnostem je *conditio sine qua non*. A hlavně: přesvědčovat musí lidé důvěryhodní a především vlastní jejich lidé, kterým všechno přímo ukážeme a po pravdě vysvětlíme. Připouštíme i chyby. To je nejen požadavek pravdivost, ale dělá to i dobrý dojem. Nezastírejte nic a nechvalme všechno za každou cenu. Tím více vynikne pak správnost hlavní linie. Propaganda za každou cenu je pro americké veřejné mínění bezcenná. Budeme-li si vůči nim počínat pravdivě, věcně a slušně, získáme tím i značnou část veřejného mínění.

otázky a odpovědi

Slyšme i druhou stranu

Paní spisovatelko!

Z Vašeho článku soudím, že jste nearijka, což samo o sobě by bylo proč vás politovat, ale protože zase, ač jako spisovatelka, byste měla alespoň navenek v sobě potlačit jakoukoliv nenávisť, přece je ve Vás více té židovské krve, že tak zřhává tou-

žít zúčtovat s ničemníky a záškodníky. Proč já, která jsem také jejich spár ucítila na sobě, nejsem tak prosáklá tou zlobou? Protože nejsem Židovka!

Většina arijců, zvláště v Čechách, opravdově litovala Židy, ale přestala jich litovat, když viděla, že místo aby se Tito vrátili obrození a naplnění přáním, nedati již svým chováním nikdy příčinu k tomu, aby mohli být světem nenáviděni, vrátili se ještě nafouklejší, než odcházeli. A milá paní, to u nikoho sympatie nebudi! Ve vaší Židovské povaze jsou prvky, které přivolávají čas od času na vás pohromu. Vy nejste lidé, kteří by se z chyb poučovali.

Mínění o vás Židech mezi lidem je tak zříté za celá staletí, neboť stejnými chybami se projevujete a tyto chyby se s vámi potáhnou, dokud jeden Žid bude na světě. Když někdo někoho ošidí, tak se přece říká: »ten je horší než Žid!« A ptejte se po celém světě a opravdu nenajdete rasu, která by se tak specialisovala na okrádání druhých.

Jeden vzdělaný muž, advokát, ministr za první republiky, se vyjádřil, že kdykoliv měl případ a tam vystupoval Žid, tak to byla vždy lumpárna a vždy nějaký podvod.

Naše ženy, co přišli z koncentračních táborů, tak do dnes nesou tíhu vzpomínek, kdežto všechny známé Židovky starají se jak pominuté jen o to, jak rychle dohonit, co proměškaly, hlavně v parádě. Třetí den po návratu z Terezína se jedna z nich vyjádřila, že ztloustla tam o 4 kg a již si zavolala masérku. Druhá si dala 5 šatů najednou šít, ačkoliv své věci měla všechny zachráněné u jedné Češky.

Vy, jako Židovka máte nejméně co mluvit o statečnosti, neboť právě vy Židé se vyznačujete zásadou »co tě nebál, nehas«. Vy byste nikdy nepomohli tolik nám, co my pomáhali vám. Na Slovensku s tou vaší vděčností mají již své zkušenosti. Tam Židé, kteří se zachránili a byli podporováni našimi lidmi (být i to byli t. zv. arisťoři, hlavní věc, že opravdu Židy zachránili před vyvezením) se nedočkali nížádného vděku, naopak proto tam tak stoupl antisemitismus, že ukázali se opět v plné své podobě. Nejráději by každého udali z reakcionářstva.

Dříve jste zuřivě němčili a čeština byla jazykem za který jste se styděli, dnes je to tak i s vaším vlastenectvím. Ze vy jste psala česky? Vždyť to byl dobrý zdroj příjmů a říká m, pro dobré by bylo ište schopni všeho, i česky psát i česky mluvit i Čechy milovat. V úctě

Vlastimila Pokorná,
bytem Praha XII, čp. 1376.

Paní Vlastimile Pokorné!

Myslím, že bych mnoho neprohádala, kdybych se vsadila, že jméno, kterým jste, ne sice vlastnoručně, ale alespoň strojem podepsala dopis pro mne, adresovaný redakci »Dneška«, je jméno řekněme přijaté, mohlo by se říci pseudonym, kdyby se nemusilo říci anonym. My, lidé od novin, se zpravidla nepodepsanými sděleními nezabýváme, ale věci z vašeho listu jsou při nejmenším podnětné.

Paní Vlastimile Pokorná, máte řadu výhod proti mně, kterou sice úvodem nazýváte paní spisovatelkou, ale zároveň podezříváte z toho, že píše jen pro peníze: víte, kdo jsem, a při trochu zájmu byste zjistila, že moje češství není teprve včerejší, ba ani předvčerejší, a že na příklad už můj dědeček, otec mého otce, čestný měšťan Havlíčkova Brodu, tam spoluzakládal sokolskou jednotu, že můj otec cvičival tam a později jako medik ve vinohradském jízdním Sokole (v závodním družstvu s Bílkem a s Grégrem), že jeho přínos české vědě lékařské spolu s životopisem je zaznamenán jak v dodatcích Ottova, tak Masarykova naučného slovníku, a — tolik k poznámce — že »pro dobré by bylo ište schopni i česky psát i česky mluvit« — že řadu svých vědeckých knih vydával můj otec v la s t n í m nákladem (jen jedinou s podporou České akademie, spíše mravního než hmotného významu). Můj pradědeček s matčiny strany pak, humpolecký špediér Haller, byl svého času jediný český řečník při odhalení Žižkova pomníku u Přibyslavi a známý zastánce i mluvčí spravedlivých požadavků drobných humpoleckých soukeníků, kdykoli bylo třeba hájit je vůči rakouským úřadům. O své činnosti ve výboru spolku Komenský (Praha II.), jakož i o své rozsáhlé francouzské studii o Karlu Havlíčku Borovském, která byla disertací, na jejíž základě jsem dosáhla diplomu pařížské novinařské školy (r. 1924), se nemusím šířit.

Co naproti tomu, vím o vás já? Jméno Vlastimily Pokorné (pakliže je to přece jen skutečné vaše jméno), se dosud nikde neobjevilo. Prozatím reprezentuje Vlastimila Pokorná právě jen typ Vlastimil Pokorných, což ovšem znamená, že ji nemohu považovat za zjev ojedinělý. Není-li pak zjevem ojedinělým, je na místě, zabývat se jím, pokud místo stačí. A ani ne tak jím, jako hnutím, které představuje.

Ve svém dopise se, Vlastimile Pokorná, která tolik hájíte češství, jehož ryzost byste ráda ochránila před veřelci, zejména takovými, jejichž pohádkové honoráře vám asi nedávají spát, jevíte pohřichu mnohem méně dcerou Masarykovou, a mnohem více dcerou Hitlerovou. Ale je v něm několik věť, které zasluhují pozornosti spravedlivého člověka, třeba byla pronesena ústy, z nichž čiši jiné vůně než libezný dech pravdy a lidskosti. Mrzí vás, že jsem se ve svých »Stránkách z černé knihy« podrobně rozepsala o utrpení Židů za okupace, a uvádíte můj soucit s nimi na pravou míru. Tvrdíte, že Židé místo aby se vrátili »s přáním, nedati již svým chováním nikdy příčinu k tomu, aby mohli být světem nenáviděni, vrátili se ještě nafouklejší, než odcházeli.«

Podle vás tedy dali Židé »svým chováním příčinu« k tomu, aby byli ubíjeni po tisících, za živa spalováni, aby těhotné ženy, starci i novorozeňata byli hromadně usmrcováni v plynových komorách, sumou, zasloužili si svůj Osvětim. Vlastimila Pokorná se doslovně shoduje se svým duchovním otcem.

Je to zřejmé i z dalšího, kde hovoříte o rase, která se »specialisovala na okrádání druhých«. Bůh ví, že nejsem advokátem Židů! Těch pár, co jich tady ještě zbylo, umí číst a psát stejně jako já, ale že by někdo, kdo (naznačujete to o sobě, na neštěstí jen mluhává) »ucítil na sobě německý spár«, mohl při hovoru o odbornictví v krádeži a lupu zapomenout na ochránce českého lidu z doby okupace, je nanejmiň — překvapující. Nyní však přicházím k oné části vašeho dopisu, pro kterou jsem se rozhodla vám odpovědět. Je to odstavec, s jehož obsahem, nemohu říci, že sympatizuji (k tomu je mi podpis Vlastimila Pokorná přece jen na závalu), ale, až na jisté výhrady, s politováním souhlasím. Zmiňujete se tam o tom, že »naše ženy, co přišli« (ani, bohužel, s tím měkkým »i« na konci!) z koncentračních táborů, nesou dodnes tíhu vzpomínek, kdežto všechny známé Židovky starají se jak pominuté jen o to, jak rychle dohonit, co proměškaly (tyto, na štěstí správně, s tvrdým »y«, hlavně v parádě.« Právila jsem »s výhradami«. Tyto moje výhrady k souhlasu jsou: moje známé Židovky se musely najprve starat, možná opravdu jako pominuté, o střechu nad hlavou, protože přece žádná při návratu nenašla svůj byt. Pak se vrátily, pokud jim zdraví dovolilo, k svému povolání, což nebylo vždycky bez potíží. Jedna z nich, lékařka, se stala opět asistentkou na klinice, druhá, prodavačka, byla přijata svým bývalým zaměstnavatelem, toliko třetí, která se po přestálých hrůzách duševně zhroutila, je dosud pacientkou na psychiatrickém oddělení nemocnice. Ale, prosím, to jsou moje zkušenosti. Vaše známé Židovky začaly tedy shánět parádu, zatím co jiné ženy zůstaly po návratu z koncentračního tábora ve svých pruhovaných vězeňských kazajkách. Tak jste to přece mínila, že ano?

Uvádíte příkladem jednu, jež v koncentračním táboře tak ztloustla, že si musela zavolat masérku, a další si dala ušít patero šatů najednou. Podle této věty soudím, že dopis, na který odpovídám, nenapsal Vlastimil Pokorný, nýbrž opravdu Vlastimila Pokorná, ať je její právě jméno jakékoliv. Masérka a pět šatů najednou, to je opravdu věc, kterou většina z žen nepromijí! Řekněme jen ta masérka! Anebo dvoje šaty! To by ušlo... Talkhle však je to spoušť, kterou nelze přejít mlčením, tím spíše, že — jak píšete — »své věci měla zachráněné u jedné

Česky«. Vidíte, nezdá se mi, že žena, která by našla v pořádku svůj šatník u kamarádky, by potřebovala na jednu patero nových šatů. A ještě méně věřím, že by jí je někdo ušil v době, kdy si s nouzí a s bídou můžeme dát ušít ty jedny nezbytné.

Ale dost o této malichernosti a raději o tom, jaké z ní plyne naučení. Vlastimila Pokorná má pravdu v jedné věci, ale jen v jediné z celého dopisu, a ještě ji nevyjádřila dobře. Učiním to za ni: celá řada nedosti dobře vychovaných lidí, mezi nimi celá řada židů, se nevězila dosti dobře do nových, skromnějších poměrů, šatí se okázale, chová se hlučně, slovem, nijak nepřispívá k tomu, aby svému okolí byla příjemnou anebo alespoň snesitelnou. Už před válkou bylo chybou zámožných vrstev, a židé k nim v českých oblastech náleželi (ne, jak by pisatelka chtěla, pro svoji schopnost okrádat a šulit bližní, ale pro vrozenou obchodní zdatnost a pílí), že nedovedli svého majetku užívat vždycky s rozmyslem a s vkusem, takže právem na sebe strhovali pozornost, ale i hněv chudších spoluobčanů. Pamatuji se na tiskem komentované příhody z pražských plováren, kde Němky židovského vyznání svým chováním popuzovaly obecnost, a vůbec na chování této trapné odrůdy pražského Němectva. Ztotožňovat však takové zjevy s lidmi, z jejichž prostředí na př. vyšla nejvyšší umělecká česká nadace první republiky, cena Katzova (v tehdy obrovské sumě 50.000 K), z nichž vyšel Alfred Fuchs, spisovatel-generál František Langer, probuzenský básník S. Kapper (... ó Wacław, ty neznáš boly irmutné, wlast swoji milować a być w ni cizincem!) — abych citovala jen namátkou — mísit tento živel s oním, toť věru úkol jen pro Vlastimilu Pokornou.

Závěrem: podrobným sledováním drobných a zatím nenápadných projevů nálady, jaká byla podnětem dopisu, na něžž tu odpovídám, jsem zjistila, že židé v republice se dopustili dvou základních a neodpuštělných chyb: první z nich je, že se jich přece jen pár tuctů vrátilo, že nezahynuli všichni v plynových komorách anebo v západní či ruské armádě. Druhý z nich je, že tyto živi neuměli způsobně alespoň hned po návratu. Jelikož nezemřeli, stává se totiž, že občas ten či onen zazvoní u — dejme tomu u paní Vlastimily Pokorné — a připomene jí uctivě, že si u ní schoval na začátku okupace hodinky po dědečkovi anebo perský modlák... Vím, že to je drzost, vím, že by tohle židé dělat neměli, ale hovořte s tou vyděračnou cháskou, která se nikdy nenapraví, namísto aby rekla velkomyslně: hodinky vzal čert, peršák vzal čert, hlavně že jsme zdraví, jak by na jeho místě dojistu učinila paní Vlastimila Pokorná. Neboť paní Pokorná je pak právem rozložena, a dnes, kdy má každý tak málo času, musí si sednout a psát dopis. A ke všemu za něj nedostane ani honorář! Mila P a c h n e r o v á.

dopisy

Po mecenášovi stát?

Vážený pane redaktore,

dovolu mi malý dodatek k článku O. Zouplny, který včas upozorňuje na hospodářskou krizi výtvarného umění. Prvá věta, kde dal slovo mně, vyzněla trochu jinak, než jsem jí mluvil. Věřím, že začínající krizi musíme projít a že bude mít vedle těžkých osobních stínů z obecného hlediska i dobré stránky, rýmuje se to špatně s prvou větou, která chce jako obvykle všechnu pomoc od státu. Mohl by vzniknout dojem, že souhlasím, aby se z umělců stali státem placení úředníci, jak to leckomu z postižených vskutku tane na mysli, zatím bez opodstatnění plynoucího ze situace a ze stupně naší společenské přestavby. I kdybych byl jen na okamžik uvěřil v tuto možnost, dojem z malířské části výroční výstavy

Mánesa byl by mne přivedl k rozumu. Zatím se rok jen prochůzoval, prodebatoval a utratil v oslavách, a už je malba v Mánesu neříkám horší, ale unavená a rozhodně poznamenaná u starších stejně jako u mladších okolnostmi, v nichž se ševci chápali jen příležitostně svého kopyta. Což teprve, kdyby byli rovnou státními zaměstnanci! Co jsem tedy měl na mysli, když jsem se zmínil o státu a o jeho povinnostech k výtvarnému umění? Naprosto jsem nechtěl mechanické zvýšení dotací, o něž by se zvětšil dosavadní nákup o tolik a tolik obrazů a soch. Chtěl bych, aby státní iniciativa přinesla i kulturní a řeknu přímo výtvarný užitek, který nevidím v dalším zdobení úředních místností nebo v zaplňování skladišť, z nichž jsme zatím nedovedli vytáhnout na světlo zahálající díla a dát jim šířit výtvarný smysl i mimo středisko pomocí dlouhodobých putovních výstav, než se nám podaří dobudovat síť oblastních galerií. Je to snad pošelilá představa a znesvěcuje umělcovu touhu zvěčnit se v galerii, ale myslím si, že výtvarné umění patří do života a plný život díla nevidím v galerii, ba ani na výstavě. Naplno žít může dílo dvojitým způsobem, ve veřejném prostoru nebo ve veřejné budově a pak ovšem v soukromém bytě. Komorní umění, které mluví k člověku osobně, nechtěl bych ztratit pro budoucnost, myslíme-li však svůj socialismus trochu vážně — a vidím, že mne mnoho umělců, kteří mi zde odeprou souhlas, předstihuje v politické radikalitě — nemůžeme nemyslet na umění ve veřejném prostoru a na veřejné i ve veřejné budově. Nebudeme k tomu jistě nutit komorního výtvarného lyrika, jako nebudeme nutit třeba Jaroslava Seiferta nebo Františka Halase, aby nám napsali drama, literární obdobu veřejného a monumentálního výtvarného díla. Není však každému umělci dobře v klausuře atelieru a proč těm neposkytnout příležitost? Podívejme se jen na sochaře, kteří se nedali — alespoň podle výstavy Mánesa — unavit uplynulým rokem. Rozumím-li zde dobře pohybu výtvarné myšlenky, mohu odklon mladých od lyrického Wagnera k architektonice Pokorného chápat právě jen jako sen o monumentálním úkolu. Sochaři jsou na něj připraveni, ale věřím, že by se zde nemuseli hodit přes palubu ani malířství. Připomínám zemřelého Antonína Procházku, který hledal tuto cestu, a druhého brněnského malíře Jaroslava Krále, který Senosečí došel vskutku tam, kde mohl odhodit plátno a malovat na zeď. Vím, že není překlenut rozpor mezi architekturou zaujatou objektem a mezi malířstvím, které neuniká ze zajetí subjektu. Nemám rád výtvarnou rétoriku, ani nemyslím, že lze urychlovat něco, co může jen růst a musí zrát. To jsou také důvody, proč věřím trochu kacířsky i v dobré účinky krise. Souvislost není však docela zpřehrána a lze začít, protože ani my konsumentní nemusíme zůstat v trpné úloze diváka a máme právo něco chtít i na umělci, který sotva může, zůstat posledním mohykánem výsad. Sochařství nám alespoň zaručuje, že začátek neskončí fiaskem. Neznamená to ovšem stavět něco, jen aby se sociálně pomohlo umělcům. Nepropagují novou Hladovou zeď. Musíme-li však stavět, jako na př. musíme stavět parlament nebo radnici, zejména parlament, symbol našeho demokratického předsevzetí, pokládám za doklad nerozhodnosti, ba i malosti, nechopíme-li se této příležitosti. Kde jinde chceme ztělesnit vůli a podobu své doby, kde jinde je možnost zapsat náš vlastní čas do tváře Prahy? Žádná jiná, zejména silná doba by zde ani okamžik neváhala. A mohlo-li vzniknout v čase, ba v rámci pochybné historisace 19. století Národní divadlo, které je velkým architektonickým dílem, proč by nemohlo spoluprací architekta se sochaři a malíři vzniknout dílo i z parlamentu. Smutné je jen to, že se s tím nijak nepočítalo, jak potvrzuje krátký termín soutěže u radnice stejně jako u parlamentu, na něž se mají odevzdávat návrhy — nevím proč — právě do 28. října. To mi může být bohužel jen důkazem, jak jsme náš socialismus až sem, až k potřebě veřejného umění dávno ještě nedomyslili. Snad mne za to opět někdo nazve reakcionářem, jako jsem pokládán za reakcionáře proto, že toužím po spolupráci umělce s výrobou a rád bych se dožil mizení demarkační čáry mezi umělcem a dělníkem, kterou jsme z lásky k maturitě podrželi, zavírajíce tentokrát oči před francouzským příkladem, jindy a jímak tajným příkazem právě pro ty, kdo mluví nahlas o Východě. Bojím se snad právem, že nám při parlamentu ujde velká příležitost, k jakým by právě mělo být podle mého zdání zaměřeno zvýšení dotací. Radnici staví už Praha, zde je další kolektiv, který by mohl působit stejným směrem, a působení v tomto směru dalo by se upravit a zajistit i stavebními předpisy. Tak by se snálo břemeno s ramenou státu a rozložilo na další kolektivy. Kolektivní zakázky, bez nichž budeme krizi jen obcházet

udílením podpor v nezaměstnanosti, nejsou v dějinách nic nového. Stavbu Akropole v Athénách neplatil z vlastní kapsy sám Perikles, ale obec, a také holandské umění poznalo kolektivní objednávku různých gild, nechceme-li ještě mluvit o katedrálách. To říkám, abychom se nelekali. Nakonec bych byl nešťasten, kdyby měl zmizet a vymřít soukromý sběratel a kdybychom byli odsouzeni mít na stěně jen reprodukce nebo nejjvýš grafiku. Sběratel, který nejednou byl při darování sbírek předchůdcem znárodnování, a tím i budovatelem beztržidní společnosti, nezasloužil by si tak žalostný konec. Snad je jen umlčen, zaleknut, ale vrátí se a bude opět provázet pochopením zejména komorní výtvarnou lyriku. To ovšem závisí nejen na formách vlastnictví, ale také na umění a umělcích. Budou-li trvat na cenách nedostupných slušnému člověku, který žije z práce a nikoliv ze šmelin, pak sami pomohou sběrateli do hrobu.

Děkuji Vám, vážený pane redaktore, za trpělivost nad tak dlouhým doplněkem jediné věty.

Váš

Fr. Kovárna.

V Praze 25. května 1946.

Proč bývalý národní demokrat volil komunisty

Vážený pane redaktore

dopis, jehož opis jest přiložen, načepsaný Volební komisí v Praze, nebyl odevzdán. Neznámý volič přišel k názoru, že by se nestal předmětem věšného jednání. Poněvadž však obsahuje politické odůvodnění, proč bývalý národní demokrat volil komunisty, jež by Vás mohlo zajímat, zasílám Vám jej k volnému použití. Nyní, po volbách, může však být již jen retrospektivní pomůckou k poznání psychologie voličů u nás.

Vám oddaný

čtenář a neznámý volič.

Volební komise

pro volby do ústavodárného Národního shromáždění.

Jako ukázněný občan republiky předstupuji před volební komisí, abych vykonal svou občanskou volební povinnost. Dovoluji mi však, dříve než odevzdám svůj hlas, abych jako svobodný volič pronesl některé připomínky:

Jako příslušník bývalé strany národně demokratické mohu sice souhlasit s tím, aby za účelem zjednodušení stranických poměrů byla tato strana rozpuštěna, a mohu se spokojit i tím, že se tak již stalo bez jejího výslovného souhlasu z moci vládní, třeba i bez veřejného vládního zdůvodnění. Nemohu však souhlasit s tím, že se zrušení této strany z oficiálních míst všech vládních stran prohlásilo za opatření trestné, z důvodů spáchaných politických provinění, aniž bylo veřejnosti předloženo příslušné šetření, líčení, obhajoba a rozsouzení ať už soudní nebo politické. Bylo-li provinění národní demokracie tak těžké, že jen smrt této strany mohla být dostatečným trestem, pak by její stoupenci měli být rovněž potrestáni zbavením hlasovacího práva, a to aspoň pro tyto první volby, a neměli by být přijímáni do žádné z vládních stran.

Ačkoliv se tak nestalo, nebyli přesto zbaveni nepříznivých následků z tohoto odsouzení jejich strany pro svou občanskou čest. Prohlášením o nečestném konci národní demokracie stali se veškerí stoupenci její před veřejností spoluvinníky na jejím provinění bez zřetele na to, že účast stoupenců národní demokracie na odboji a utrpení národa v době okupace nebyla jistě o nic menší nežli účast stran ostatních.

I když jsou vyzýváni ke vstupu do vládních stran, je tam s nimi jednáno jako s politickými provinilci. Nejsou pokládáni za rovnocenné předválečným členům těchto stran, nejsou jim svěřovány funkce, panuje vůči nim odstup a nedůvěra, jest jim ukládána pokofující lhůta čekací k dosažení plné rovnoprávnosti s ostatními členy a to i tehdy, jsou-li členy Svazu osvobozených politických vězňů. Toto stanovisko zauírají k nim i ty strany, které byly s národní demokracií ve vládní koalici mnichovské doby a proti nimž mohou tedy být připuštěna stejná nebo podobná obvinění z politických provinění jako proti národní demokracii. Postup těchto tří stran: soc. demokratické, nár. sociální a lidové vůči národní demokracii nelze tedy označiti za lojalní. Z těchto příčin prohlašuji tedy před volební komisí, že nemohu svou volbu provést s pocitem plné svobody a rovnosti. Neboť ačkoliv jsem jako člen Svazu osvobozených vězňů politických v době okupace vykonal svou vlasteneckou povinnost, nejsem jako příslušník bývalé národní demokracie — tedy strany na státu a národu se provinivší — rovnocenným občanem s příslušníky stran vládních, jež se vesměs na státu a národu neprovinily, ba naopak se o ně zasloužily. Nehodlají se vystavovati pokofujícímu postavení v některé vládní straně, nemohu do žádné z nich vstoupiti a nemohu tudíž ani z plného přesvědčení kteroukoliv z nich voliti.

Bílý hlasovací lístek byl z oficiálních míst parlamentárních prohlášen za opatření, určené pro hlasování reakcionářů, fašistů a kolaborantů, pokud nebyli potrestáni ztrátou volebního práva. Rovněž bylo z místa oficiálního prohlášeno, že naše obecná situace politická nedovoluje nám míti opoisci a odevzdání bílého lístku hlasovacího považuje se za opoisci proti vládě. Národní frontě a košickému programu. Jako člen Svazu osvobozených politických vězňů nepatřím do této společnosti. Nemohu tedy použiti ani bílého lístku. Poněvadž však svou volební povinnost nějak pravoplatně vykonati musím, nezbývá mi jiného, než voliti tak, aby byla zachována aspoň politická morálka s co nejmenší poruchou. Kdybych volil některou ze tří vládních stran, které byly s nár. demokracií v mnichovské koalici a nyní neloválně nár. demokracii pro účast na Mnichově atd. zatracuji, schvaloval bych jejich postup, doznával bych, že jejich odsouzení národní demokracie bylo správné. Jestliže však bylo správné, pak není možno, abych volil tyto tři spoluvinné strany z týchž trestných důvodů. Jestliže nebylo správné, pak bylo i jejich souzení neloválním a pak nemohu svým hlasem tyto strany za jejich neloválnost odměňovat důvěrou.

Ačkoliv nejsem pravověrným marxistou, historickým a dialektickým materialistou, jsem nucen odevzdati svůj hlas straně komunistické. Je mi to ulehčeno tím, že ona, nebyvši v mnichovské koalici, může s větším morálním i politickým právem svůj soud nad národní demokracií odůvodniti. Rovněž je mi to ulehčeno nastávlými změnami v politickém programu komunistů, jež znamenají přijetí nár. demokratických zásad slovanství, národovectví, vlastenectví a náboženské tradice. Na druhé straně je mi jasno, že by i nár. demokracie v duchu pokrokové tradice mladočeské musila doznati vítězství znárodnělého hospodářství nad liberálně-buržoaním ve světě slovanském, kdyžže soustava ta se ve světové válce osvědčila.

Přes tyto vývody prohlašuji před volební komisí, že mé hlasování nelze považovati za plně svobodné a rovnoprávné s hlasováním příslušníků vládních stran.

V Praze dne 26. května 1946.

Neznámý volič.

Proč jsem komunistkou

Souhlasím s Vámi právě tolik jako s moudřejšími komunisty, a někdy věru nevím, komu snít dát za pravdu.

Jsem křesťanka (evangelička) a proto odjakživa srdcem komunistka. S organizovaným komunismem to sice nemá tolik společného, jak by mělo mít, ale přesto jsem nedávno po celoročním váhání vstoupila do strany. Nechci stát mimo strany v postojí člověka, kterému nic není dost dobré, aby ho na to nebylo škoda. Vy děláte své dílo, i když stojíte mimo strany. Já bych je však nedělala, neboť mi chybí přiležitost. Je to tedy přiležitost, co hledám, a proč ji hledám právě v komunistické straně? Protože ona jediná buduje svůj program na něčem pevnějším než na pouhých zbožných přáních. I když je jejich materialismus značně »vedle«, přece mnoho praktických důsledků, které se z něho vyzývají, tolik vedle není jako výsledky jiných — ismů, včetně církevních nauk. Myslím, že je to tím, že jeho tvůrcům přece jen opravdu šlo o dobro pro lidstvo, a ne tolik o vlastní slávu. Protože Dobro a Pravda jsou slamská dvojitka, i když někdy jedno z nich nosí závoj, musí nakonec prokouknout pravda tam, kde se šlo za dobrem, a naopak. Jenomže je vždy snadnější poznat, co je dobré, než co je pravdivé. Pro dobro má poctivé srdce cit, kdežto pravda je věcí rozumu a ten je u dnešního člověka všemi těmi — ismy tak zmaten, že očekávat řešení jen a jen od něho je věru lehkovážný optimismus, který by se měl trestat. To je jeden důvod. Druhý důvod je ten, že kritika je účinnější, lépe řečeno méně podezřívána ze zaujatosti, když je od vlastních, než když přichází zvenčí, z »nepřátelského« světa. Líbil se velice dopis onoho komunisty Vám, který Vám přátelsky radil, abyste své námítky pronášel ve straně, a nestál vedle. Já bych pro to byla taková. Nesmíme žádnou stranu nechat na pospas oportunistům. Kdo nechce jít do nějaké strany, jako Váš dopisovatel p. Metoděj Zajíc, ten z toho důvodu, že se tam nahrnula sebranka a oni by se cítili pošpinění, kdyby měli s nimi stejnou legitimaci, ten pak nesmí očekávat, že to dobře dopadne. Zanedbal svou vlasteneckou i světovou povinnost. Viděl, že se děje nepravost, a neudělal ani malinký krůček, aby jí zabránil. Nechtěl se spínit. Nažehlenost vlastního charakteru (?) mu byla milejší než blaho národa. Jak jsou taková lidé krátkozrací! Sám ovšem nepravostí nezabránil. Ale jakpak, pane Zajíci, kdyby všichni zajíci se vrhli na doupě líšek? Možná, že by líšky se schliplymi ocasy zalezly a doupě by jim nechal, a ukázalo by se, že to byli jen vesničtí Voříšci v líšcích kožích... Vážně mluveno: každý, kdo vidí dit se něco, s čím nesusouhlasí, nemá od toho běžet, aby se nemusil dívat a mít odpovědnost, ale má zůstat hlídat, co se děje. Kdyby to udělalí všichni, nebo aspoň mnohem více lidí, než kolik jich tak jedná, nemuseli bychom si pak tolik stěžovat. Ale když je někdo nekřůba, který dovede jen negativně zavrčēt na události, za to mu nikdo nemůže. Ať se vychová k odvaze říci na pravém místě to, co si vrčí v koutku.

Odpusťte, že mne pan Zajíc tak rozhorlil, ale kdyby si takový člověk ještě chtěl říkat vlastenec (a on se pravděpodobně

Hlas ženy o politice

Vážený pane redaktore!

Prosím Vás dnes já žena, také o trochu zájmu. Nechci propagovat žádnou politickou stranu, ale chtěla bych tak nějak od srdce promluvit si o tom, co nás ženy tísní a plní starostmi.

Bylo a je u nás různého mlouvení více než dost, našlo se i krásná slova uznání pro to, jak žena statečně nesla svůj těžký úděl ve válce a jak mezklamala. Ano — věrna zůstala, česká žena, česká matka, která svou krev, svým potem v úmorné práci, svou celou bytostnou hloubí šla za svým posláním zachránkyň českých rodů — tíše a poslušně tak, jak jí kázal národní cit. V nejkrutějších mukách i v nedostatku nikdy neochabla a nalévala svým milým vždy do srdcí naději a doufání, aby stačily jejich síly až do vítězství nad zlem. Dočkaly jsme se my šťastně onoho dne vítězství, zachrany našich životů a naší vlasti. Zena se musela opět plně chopit své práce, té všední, málo ceněné a přece tolik důležité práce, kterou buduje šťastné a spokojené prostředí pro svoji rodinu. Starosti nepolevily — naopak — dražota nás všechny tísní a nutno bojovat s nouzí dále. Je to bolest poválečných poměrů a chápeme to. Přemýšlíme však a uvažujeme o poměrech, které vidíme kolem sebe. Přemýšlíme o tom, jak jsme chudí a soudíme, že bychom měli svůj hospodářský život upravit podle své chudoby. Bohužel vidíme, že se namnoze děje opak.

Naše domácnosti jsou plny nedostatků, oděvy, obuv i prádlo jsou obnošená, nábytek a domácí zařízení chátrá, neboť lupičská nacistická sběť nám vše pokradla a nemohly jsme dlouhá léta koupit niče. Máme všechny tolik tužeb a naléhavých potřeb, ale doba nás učí trpělivosti — prostě na to vše ještě nemáme. Zena hospodně se disciplinovaně podrobuje a tím ukazuje svou občanskou vyspělost. Počítá a počítá a řídí rozpočet v domácnosti tak aby vystačila ještě s málem a udržela rovnováhu. Má však, jako občanka s volebním právem, zájem na tom, zdali i náš stát, náš společný domov, se řídí mimořádnými hospodářskými poměry, zda se správně počítá, aby byla aspoň přibližná rovnováha a státní schodek co nejmenší. My v domácnostech musíme vskutku úzkostlivě šetřit a bojí nás tím více každá neohospodárnost a nezávažnost k státnímu majetku. Vidíme na tolika příkladech, že mnozí a mnozí považují státní majetek za majetek obecný a tím jej staví na stupeň snadné dosažitelnosti. Jsou zaslepeni svým sobectvím a neuvědomují si, že takovými poměry stát ještě více chudne, je oslabován ve své hospodářské síle a ochromována jeho schopnost poskytnouti všem občanům státu kolektivně hmotné zlepšení a konsolidaci poválečných zlíh poměrů.

Proto by bylo třeba dle našeho úsudku:

Přísně a důsledně trestati zcizování státního majetku a špatné, hazardní hospodaření s ním do všech důsledků.

Přísně dodržovati pracovní zákony a honorovati každého pouze za skutečný pracovní výkon.

Šetřiti všude ve státní administrativě, v úřadech i státních podnicích a to opravdu do základu a ve všech složkách.

Méně ministrů, méně poslanců, méně úřadů, méně svazů, velkonáskupen a různých jiných distribučních hospodářských zařízení, aplikovaných na válečné poměry a vymyšlených nacisty na vykořisťování českého obyvatelstva.

Méně oslav, projevů, banketů, ale přísně stíhati všechny, kteří se stále ještě vzhýbají práci, nebo pracují ve státních podnicích nedbale.

Dále bychom my ženy si přály, co nepečlivěji skutečnými odborníky navrženou výchovu naší mládeže, kterou jsme republiky české matky, vyvedly z pekla nacistického panování čistou a československou, to my, my mámy jsme svědomitě splnily svůj čestný úkol národních vychovatelek. A proto si myslíme, že by měl být také slyšen nyní náš hlas, naše volání, že chceme, aby naše mládež nebyla vychována v žádném politickém směru, ale aby její výchova byla řízena jen mravními zásadami a její poměr k vlasti, státnosti a občanskému životu byl formován na statečných duchu, na čestnosti, pravdě a humanitě.

Jsme matky příští generace československých občanů a chceme, aby naše děti duchovně rostly a duchovními hodnotami vítězily a kladly tak základ ke skutečně lepšímu světu a novému člověku. Až budou duchovně vyspělí, zocelení ve svých duších pečlivou výchovou, budou dobrými, poctivými a čestnými občany státu a pak i dobrými politiky. Nechceme, aby naše děti se stávaly kořistí politických štvanic, chceme pro ně jednotu, ale jednotu ducha a vědomí národního společenství, neotrávenou jedem politických svárů. Pomáhejte nám vychovávat poctivé, charakterní lidi, mluvící masarykovskou tradicí pravdy a lidskosti a dočkáte se nového pracovního kádru schopných, mravně vyspělých státních občanů všech složek národa.

To jsem Vám, vážený pane redaktore, si přála říci, když v Dnešku přečítám statí o programech a důležitosti našich politických stran. Když promluvíte s ženami kterékoliv politické příslušnosti, poznáte, že nemluví jen za sebe, V úctě

Anežka J u k l i č k o v á, Vrdy-Bučice.

tak spátníte) pak už bych mu to musila říci do očí. Ne proto, že nejde do strany, do které jsem šla já. Pro mne at jde dělat pořádek třeba do lidové strany místo do KSČ, ale jen at se aspoň trochu někde — kdekoli — snaží k pořádku přispět. Kdyby tento jeho dopis měl zůstat jeho jediným činem, bylo by to na mužného muže přece jen trochu málo, ne? — Byla bych Vám povděčná, kdybyste na adresu takových choulostivých vlastenců něco v tom smyslu napsal. Nejsite sice sám v žádné straně, ale Váš hlas je slyšet. Vy máte docela jiné důvody, než tací pánové. (A přece byste snad měl...)

Poznala jsem, jaká je to práce napsat o slušných lidech slušný a nejzvláštnější dopis, ale jde to! A myslím, že je to práce, která se vyplácí.

Zdraví Vás L i b u š e B.

Proč jsem komunist? Proč nejsem komunist?

Vážená redakce!

Proč jsem?, proč nejsem? Proč vůbec vznikly tyto dvě otázky? Žijeme v době, kdy se tvoří, rodí něco velkého, něco, co změni tvářnost světa! Visi to ve vzduchu, každý to cítí. Jedni se snaží odůvodnit proč se stali vyznavači toho, co přijde, a určitě přijde, druzí se snaží ze všech sil najít důvody, proč se jim nechce věřit, ačkoliv mnozí z nich cítí, že by měli věřit, a proto hledají omluvy, proč nevěří. Každý člověk je vnitřně komunist, a pouze prostředím a výchova tento cit otupi úplně nebo částečně, u druhých prostředí a život právě naopak — přístří. Marx pouze toto vnitřní citění vtělil do formul. Marxem přestává éra bojů jednotlivců a nastává éra bojů mas. Stále se střídají éry vlády pravice a levice; čím šel svět více doprava, tím hned vzápětí šel více doleva. Ve XX. stol. je jasné, že levice získává stále více a stavi si cestu, která bude muset překonat ještě hodně a těžkých překážek, ale kterou nikdo nesvede na stranu. Rovnou cestou k cíli, a žádná překážka není a nebude tak velká, aby nebyla překonána. Tomu věří každý komunist. Komunismus je uragan, to vše ostatní šleštění vánku.

Riká se, že komunisté jsou bezvěrci. Nevěřte tomu. Každý člověk musí věřit, aby měl dosti síly projít životem. Ano, komunisté nevěří, nevěří na to, co je příliš zastaralé, co se neosvědčilo a co bylo zkompromitováno a zneužito k útuku a neprospěchu širokých mas. Proto se komunistas stal novou vírou těch, kteří se odvrátili od náboženství. To je pouze stručná odpověď na obě aktuální otázky, ale pouze otázky vnitřního citění.

A nyní jak se toto projevuje navenek — to je příslušnost ke straně. Straníky musíme rozdělit na 3 skupiny. Začneme poslední skupinou. Jsou to lidé, kteří vstupují do strany, protože očekávají osobní prospěch. Tento kádr členstva má každá strana, která je v konjunktuře, stejně jak je lehce získala, tak je lehce ztratí. Jsou mezi nimi tak bezvadní bruslaři, kteří už to přebruslili odprava doleva a zpět bez úrazu. Ptejte se těchto, proč jsou ve straně, a možná, že se nebudou ani stydět se přiznat k pravému důvodu, možná, že se budou vymlátet. Snaha druhých stran odradit tyto příslušníky, je zbytečná, dokud se ve volbách nerozhodne, kdo to vyhraje. Dojde jim černě na bílém, že to komunisti prohrají, on přece jenom "čert nikdy nespí". Po volbách začne bruslení znovu. — Druhá skupina příslušníků strany jsou ti, jejichž přesvědčení bylo ukováno životem a prostředím, ti, kteří ideály komunismu vzali za své bez debaty a navždy. Třetí skupina jsou ti, kteří sice vnitřně byli vždy komunisty, ale svůj vnější postoj a příslušnost ke straně si museli vnitřně vybojovat, mnohdy těžkým vnitřním bojem, ale jakmile našli správný postoj ke straně, tak se stali komunisty navždy. Žádná propaganda, žádná násilí, žádné přemlouvání nemůže tyto příslušníky odradit. Je to kádr strany, kádr členstva, které bude komunistické vždy, at konkurence sebevíc ostouzí vedení a politiku strany. Vyhrabte všechny chyby, které komunisté nadělali, pranýřujte je, pomlouvejte, haňte, lžete, to všem vám nebude nic platné, my zůstaneme tím, co jsme. Politika strany se určuje podle situace vnitřní a vnější (prosím ne program jako u národních socialistů), vedoucí lidé jsou právě pouze lidé s chybami, jestliže udělali chybu, tak jim ji nemusí nikdo připomínat, oni o ni vědí, a buďte ubezpečeni, že poučení si z ní vzali.

Přestaňte se dívat na komunismus jako na strašáka a na komunisty jako příslušníky nějaké záhadné kasty, a pamatujte si jedno: ani před volbami ani po nich, ani nikdy jindy se nemusíte bát, že komunisté budou dělat převrat nebo revoluci, nebo násilí, pokud budete na ulici komunisty vidět, pokud budete číst jejich tisk, pokud budou sedět v parlamentě, pokud bude strana existovat. Až neuvídíte ani jednoho komunistu na ulici, až nebude strana, až nebude tisk a až nebudou kom. polanci — až budou komunisté pod zemí, pak teprve nastane doba, aby tu byli všichni ti, kteří propagují fašismus, pak teprve přijde doba, kdy revoluce může nastat každým okamžikem. Komunisté začínají boj pouze z podzemí, což potvrzuje historie nejen komunismu, ale i našeho odboje.

J. S e j k o r a, Praha

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

SMÍŘENÍ

Po cestách pro dva jenom
jeden kráčí,
se srdcem bez cíle, s nohama
chabýma,
svět, viděný jen dvěma očima,
je chudý k pláči.

U stolu pro dva jenom jeden
sedá,
chléb vlhne slzou, vadnou
květinou,
jen mísy cinkají nesměle
u oběda,
by nahradily zvuky rodiny.

Po cestách pro dva jenom
jeden tápe,
se srdcem bez cíle, s nohama
bez síly,
a ztupen pro všechno jen jedno
jasně chápe:
Žít v milionu těch, kdož také
ztratili.

Z knihy O. Scheinpflugové: *Stesk*,
jejíž 3. vydání právě vychází.

Je daleko více omezenosti než skutečné špatnosti ve světě, ale je tu přece jen víc sympatie a důvěry, přívětivosti a dobré vůle, než aby bylo možno lámat hůl nad světem lidí.

KAREL ČAPEK: *O věcech obecných.*

Zd. Nejedlého „Božena Němcová“. V nakladat. „Svoboda“ v Praze vyšlo druhé vydání Zd. Nejedlého „Boženy Němcové“, jež je proti prvému, vydanému roku 1922 při příležitosti odhalení pomníku „Babičky“ v Ratibořicích, rozšířeno o několik kapitol a na mnoha místech v textu přepracováno. Není to již jen spis, všímavější si více méně místního vztahu Němcové k Ratibořicím, nýbrž studie, vyzdvihující především úžasnou sílu jejího tvůrčího ducha. Ještě nikdo z těch, kdo se zajímali a psali o B. Němcové, nepředstavil nám jistě stránku, jako právě prof. Nejedlý. Mnozí si všimali hlavně jejího soukromého života, jejích intimních zážitků, radostí i strastí, jiní opět polemisovali o

realnosti jejího díla a vesměs všichni opomíjeli u Němcové to hlavní — její uměleckou tvořivost, její představivost a živou fantasi. A právě to zachycuje ve své knize Zd. Nejedlý. Líčí nám dětství Němcové, která tolik trpěla matčinou chladností a neláskou, a proto tím více přilnula k babičce, jež se k ní na Staré bělidlo přistěhovala, její velké zklamání v manželství i tápání a hledání správné cesty v literární tvorbě. Větší část své knihy věnuje Nejedlý vzniku a tvoreni největšího díla B. Němcové — „Babičky“. Snad mnozí, kteří ji četli — říká prof. Nejedlý — budou velmi zklamáni při spatření Ratibořického údolí, neboť tam ani z poloviny nenajdou to, co Němcová v „Babičce“ vykouz-

lila. Ale právě proto, že nám nepodala jen pouhý mistopis, že dovedla dát do této knihy všechnu svou fantasi a velkou lásku k lidem, v tom je síla jejího uměleckého tvoření. — Kniha má 128 stran a stojí 30 Kčs. U všech knihkupců.

Karel Vokáč: *Básně*. Edice Klín, řídí Jaroslav Seifert — Výbor uspořádal a doslovem i poznámkami opatřil K. Cvejn. Předmluva Jaroslava Seiferta — s kresbami a obálkou Václava Karla — Vydalo nakladatelství Práce v Praze. Stran 208; Kčs 60.— brož.

Ing. E. S. Hokeš: *Ideový zplnomocněnec v podniku*. Vydalo nakladatelství Orbis. Stran 109; Kčs 25.—

Jan Slavík: *Vznik českého národa. I. Národ v době družin*. Graf. úprava a obálka Vladimíra Endia — Vydalo nakladatelství Pokrok Praha — Stran 205; Kčs 75.— brož.

Bohum. Silová: *Sibal Makočuba*. (Dobrodružství Pavího oka.) Ilustroval Rudolf Šváb — Vydal Čin. Stran 116; 100 Kčs.

Karel Čapek

JAK VZNIKALY »HOVORY«

Mnoho lidí se ptalo pisatele „Hovorů s T. G. Masarykem“, jak vlastně ty Hovory byly dělány: zda je pisatel na místě stenografoval, zda je zaznamenával den po dni a jak to vůbec bylo. Tedy jak to bylo a jak k tomu vůbec došlo.

Především se pisatel musí přiznat, že mu hodně dlouho ani ve snu nepřišlo na mysl, aby si nějak zaznamenal, co měl příležitost slyšet z úst presidentových. Budiž to přičteno k tíži jeho nepořádnosti; nikdy s sebou nenosil notes, do kterého by si něco zapsal, nikdy si nevedl deník a má beznadějný nepořádek ve svých vlastních papírech a vzpomínkách. Znáte snad takové lidi a jistě od nich nečekáte, že by vedli řádný protokol o tom, co slyší nebo vidí.

Ale jednou — bylo to v Topolčiankách — přišlo celý den. Pan prezident se svými i s hosty seděl u krbu s bojičými poleny; rád se totiž díval do živého ohně. A jak tak běží řeč, začalo se mluvit, jak to bylo za

války a kdy se kdo octl v nejhorší situaci. „Má nejhorší situace“, začal pan prezident, „to bylo, když jsem za války přišel do Moskvy“. A pak vypravoval, jak ho naši z revolučního Petrohradu poslali do Moskvy, tam že je klidněji. Vystoupil v Moskvě na nádraží — slyšel střelení. Jde pěšky do hotelu, ale před nádražím ho zastaví kordon vojáků, prý nelze dál, střílí se tam. Přece se dostal na náměstí, a tam se s obou stran páli z ručnic a kulometů, na jedné straně kerensští, na druhé straně bolševici. „Jdu“, vypravoval, „a přede mnou jde člověk, dá se do běhu a vklouzne do velkých vrat, která mu pootevřeli. Byl to hotel Metropol. Tož já za ním, ale zatím mně zabouchli vrata před nosem. Tluču na ně a volám: Co to děláte, otevřete! „Jste náš host?“ volá na mne portýr. „Jinak vás nemůžeme pustit, máme obsazeno!“ Nechtěl jsem lhát, tož jsem na něho vykřikl: „Nedělejte hlouposti a pusťte mne!“ On se zarazil a pustil mne dovnitř.“ A tak dále: pan prezident se rozpovídal a vzpomínal na oběhání hotelu Metropol, na boje v Kyjevě, a na „naše hochy“, jak říká legionářům. Ale

pisatele Hovorů upoutala jedna malá větička; to „nechtěl jsem lhát“. Střílí se na moskevském náměstí, s obou stran cvrnkají kulky o dlažbu i průčelí domů, a profesor Masaryk stojí před zavřenými vraty hotelu, kam ho nechtějí pustit. Kdyby řekl, že je tam hostem, byli by ho pustili hned; ale on ani v tu chvíli, kdy jde o život, nechce lhát. A pak to vypravuje, jako by se to rozumělo samo sebou, jen suchou a malou větičkou: „Nechtěl jsem lhát.“ To bylo všechno.

Tedy po prvé zapsal a otiskl pisatel Hovorů slova pana presidenta: jen pro tu jedinou malou větičku, aby nezapadla, aby si jí jednou někdo všiml, jak je krásná ve své prostotě a samozřejmosti. A pak mu zase nepřišlo na mysl, že by si měl zaznamenat, co takto občas slyší. Po léta na to nemyslel; až jednou — bylo to zase v Topolčiankách — seděl a povídal s panem prezidentem pod starými kaštany; byl podzim, a co chvíli bouchl zralý, brunátný plod kaštanu o tvrdou zem. Přinesli poštu. Pan prezident četl své listy a také pisatel Hovorů dostal dopis. Z Německa. Amalthea-Verlag, nebo tak nějak. A pisatel Ho-

vorů se dal do smíchu: „Tadyhle na mně chtějí, abych napsal váš životopis. Jako bych to dovedl! Na životopis musí člověk být aspoň trochu historikem, číst spoustu pramenů, ověřovat je a já nevím co ještě“.

Pan prezident pokývl. „Psát životopis, pravda: těžký úkol.“

Bylo ticho, jen ty zralé kaštany pršely, až to kolem bouchalo a poskakovalo. Pisatel Hovorů si vzpomněl, jak pršely a klepaly ty kulky na náměstí v Moskvě a na hlavním bulváru kyjevském. „Ledaže bych“ vyhrkl, „napsal to, co jste mně tak po chvílích sám o sobě vypravoval. To by také byl skoro životopis.“

Pan prezident se smál. „Nu, dělejte si se mnou, co chcete.“ „Ale to byste mi musel pomoci, kdybych něco nevěděl“, naléhal pisatel.

Prezident vstal. „Co dělat, pomohu“, řekl resignovaně.

„Ale teď musím do práce, Visuri.“

Tedy tak došlo k tomu, že začaly být psány Hovory.

FESTIVAL SOVĚTSKÉHO FILMU v Československu

KINO MÁJ na Václavském náměstí uvádí
každý den jiný sovětský film:

30. V. BOHDAN CHMĚLNICKIJ.
31. V. CELÝ SVĚT SE SMĚJE.
1. VI. SUVOROV.
2. VI. ČAPAJEV.
3. VI. CIRKUS.
4. VI. JEDNOU V NOCI.
5. VI. DĚTSTVÍ GORKÉHO.
6. VI. OSVOBOZENÉ ČESKOSLOVENSKO.

28. května 1946
PRESIDENT DR EDVARD BENEŠ
se dožil 62 let

Jeho jméno stává se typem a symbolem, šifrou v telegrafní abecedě dnešního evropského vzdělance. Je to zkratka za slova: boj o právo, spravedlnost, lidství.
F. X. Šalda.

Presidentu Budovateli jsou věnována díla:

F. M. Hník:

EDV. BENEŠ, FILOSOF DEMOKRACIE

Rozbor a zhodnocení velké filosofické koncepce dra Edvarda Beneše, ukazující, že prezident Budovatel je jedním z největších soudobých theoretiků demokracie. S obálkou Františka Muziky. Brož. 90 Kčs.

Dr Edvard Táborský: **NAŠE VĚC**

Studie o Mnichovu, okupaci a československém zahraničním odboji s hlediska mezinárodního práva, jejímž autorem je bývalý osobní tajemník presidenta dra Edvarda Beneše, nynější československý vyslanec ve Stockholmu. S obálkou Františka Muziky. Brož. 110 Kčs.

PRESIDENT DR EDVARD BENEŠ

Fotografie z let 1938—1945

Album snímků, zachycujících prezidentovu činnost v exilu, jeho slavný návrat domů a zasloužený odpočinek na venkovském sídle. Se slovním textem Josefa Kopty, Jaroslava Seiferta, Ivana Herbena a dra Edvarda Táborského, a s výtvarným doprovodem Aloise Fišárka a Vladimíra Sychry. Brož. 36 Kčs.

U knihkupců

MELANTRICH

Rheuma — Dna — Ischias léčí se zaručeně dobře
V TRENČIANSKÝCH TEPLICÍCH

Po 6roční vnučené nepřítomnosti býv. hradní Kovanda znovu otevřel Léčebný dům

SAVOY-SLAVIA

s lékařskou ordinací v domě — Mírné ceny — výhodné paušální léchy — Tekoucí teplá voda — Zdvíž — Samozřejmě i a kuchyně

RODIŠTĚ KARLA ČAPKA, Malé Svatoňovice, připravuje VÝSTAVU DÍLA BRATŘÍ ČAPKŮ

Žádají se všichni čtenáře obou spisovatelů, kteří mají literární a věcné výstavní předměty, aby je laskavě zapůjčili výstavnímu odboru na dobu od 5. VI. do 7. VII. 1946. Výstavu řídí zkušený odborník a znalec díla Karla Čapka dr. Miroslav Halík.

Redakce vyzývá čtenáře, aby oznámili, nebo předali půjčené předměty, za něž výstavní výbor ručí, do 5. června t. r. nakladatelství Fr. Borový, Praha I, Národní tř. 9, nebo přímo Výstavnímu výboru celostátních oslav Karla Čapka v Malých Svatoňovicích.

národního chemického průmyslu.

Zá v o d y: Ústí nad Labem, Falknov, Lovosice, Terezientál, Neštětice, Černice, Neratovice, Stalinovy závody.

Přijímací kanceláře: Chemická Ústí, Neratovice, Horní Litvínov.

V ý h o d y: Stálé celoživotní zaměstnání, výhodné platové podmínky, novodobá sociální opatření, závodní stravování.